

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

14. YÜZYIL ANADOLU SAHASI ŞAİRLERİNDEN
KADI BURHANEDDİN, AHMEDİ VE HOCA DEHHÂNÎ'DE
ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

TEZ YAZAN
Yağmur KARTAL

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Belde AKA
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Şirvan KALSIN
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Hanife Dilek BATİSLAM (Çukurova Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / OCAK / 2020

ONAY

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

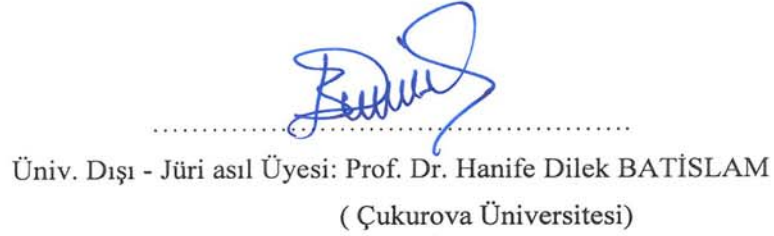
201711007 numaralı öğrencimiz olan Yağmur KARTAL tarafından hazırlanan “14. Yüzyıl Şairlerinden Kadı Burhaneddin, Ahmedî ve Hoca Dehhanî’de Atasözleri ve Deyimler” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından oy birliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Üniv. İçi/ Asıl Jüri Üyesi - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Belde AKA

Üniv. İçi – Jüri asıl Üyesi: Doç. Dr. Şirvan KALSIN

Üniv. Dışı - Jüri asıl Üyesi: Prof. Dr. Hanife Dilek BATİSLAM
(Çukurova Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

08 / 01 / 2020

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Biricik babama...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

08 / 01 / 2020

Yağmur KARTAL

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca yılmadan, usanmadan bana destek veren hocam Dr. Öğr. Üyesi Belde Aka'ya sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

08 / 01 / 2020

Yağmur KARTAL

ÖZET

14. YÜZYIL ANADOLU SAHASI ŞAİRLERİNDEN KADI BURHANEDDİN, AHMEDÎ VE HOCA DEHHÂNÎ'DE ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Yağmur KARTAL

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Belde AKA
Ocak 2020, 86 sayfa

Atasözleri ve deyimler, Türk dili ve kültürü hakkında ipuçları veren kısa fakat anlamlı sözcük gruplarıdır. Gerek dil bilgisi gerek anlam bilgisi gerekse edebiyat açısından çok önemli olan bu ürünler, Türk dilinin de değerli birer parçasıdır.

Türk kültür ve sanat dünyasının büyük bir bölümünü teşkil eden Divan şiirinin başlangıcı olan 14. yüzyılın üç büyük şairi Kadı Burhaneddin, Ahmedî ve Hoca Dehhânî de deyim ve atasözlerinden çokça ve etkili biçimde faydalanmıştır.

Dört bölümden oluşan tezde birinci bölümde “Giriş”, ikinci bölümde şairlerin hayatı ve divanları hakkında bilgiler verilmiş; üçüncü bölümde divanlardaki atasözü ve deyimler incelenip dördüncü bölümde bir sonuca varılmıştır. Bu çalışmayla Divan şiirinin üç önemli şairinin şiirlerindeki atasözü ve deyimlerin etkisi gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Hoca Dehhânî, Ahmedî, Kadı Burhaneddin, deyim, atasözü.

ABSTRACT**PROVERBS AND IDIOMS
IN KADI BURHANEDDIN, AHMEDI AND HODJA DEHHÂNI,
ONE OF THE 14TH CENTURY ANATOLIAN POETS.****Yağmur KARTAL****Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Supervisor: Dr. Belde AKA****January 2020, 86 pages**

Proverbs and idioms are short but meaningful phrases that give clues about Turkish language and culture. These products, which are very important in terms of grammar, semantics and literature, are also valuable parts of the Turkish language.

The three great poets of the 14th century, Kadı Burhaneddin, Ahmedî and Hoca Dehhânî, who were the beginning of the Divan poetry, which constitutes a large part of the Turkish culture and art world, also benefited from the idioms and proverbs very and effectively.

In the thesis consisting of four chapters, “Introduction” in the first chapter, information about the life and divan of the poets in the second chapter was given; In the third part, proverbs and idioms in the sofas are examined and a conclusion is reached in the fourth part. In this study, the effect of proverbs and idioms in the poems of three important poets of Divan poetry was tried to be shown.

Keywords: Hoca Dehhânî, Ahmedî, Kadı Burhaneddin, idiom, proverb.

ÖN SÖZ

Divan şiirinin ilk din dışı şiirler yazan şairi kabul edilen Hoca Dehhânî'nin Medine'de bulunan ve 2017'de Ersoy ve Ay tarafından yayımlanan Divan'ı, Azeri sahasından Anadolu sahasına geçişi sağlayan Kadı Burhaneddin'in Divan'ı ve yine Divan şiirin kurucu şairlerinden Ahmedî'nin Divan'ı taranarak oluşturulan bu çalışmada deyim ve atasözleri tespit edilmiştir.

Tespit edilen atasözü ve deyimler alfabetik olarak verilirken anlamları, öncelikle Ömer Asım Aksoy'un "Deyim ve Atasözleri Sözlüğü" adlı eserinden, ikinci olarak ise Türk Dil Kurumunun Genel Ağ sistemindeki "Deyim ve Atasözleri Sözlüğü"nden faydalanılarak yazılmıştır.

Eserlerde 5'ten fazla geçen deyimlere sadece beşer örnek verilerek geri kalan kısım dipnotla belirtilmiştir.

Ayrıca deyim ve atasözlerinin geçtiği eser, şiir ve beyitler de belirtilerek bir dizin oluşturulmuştur. Bu dizin oluşturulurken KB kısaltması ile Kadı Burhaneddin Divanı, A kısaltması ile Ahmedî Divanı ve D kısaltması ile Hoca Dehhânî Divanı kast edilmiştir. Çalışmada deyim ve atasözlerinin kullanımına ilişkin istatistiklere de yer verilmiş, kullanım sıklığı üzerinde durulmuştur.

Sonuç bölümünde ise çalışma ile ilgili genel değerlendirmelerde bulunulmuştur.

08 / 01 / 2020

Yağmur KARTAL

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	ii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
EKLER	xiii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Kuramsal Çerçeve	3
1.4.1. Kavram ve Terimler	3
1.4.1.1. Atasözü	3
1.4.1.2. Deyim	4
1.4.1.3. Atasözü ve Deyimlerin Farkları	5
1.5. Yöntem	6
1.5.1. Sınırlılıklar	6

BÖLÜM II

2. ŞAİRLERİN HAYATI VE DİVANLARI HAKKINDA BİLGİLER

2.1. Kadı Burhaneddin ve Divanı	7
2.2. Ahmedî ve Dîvânı	8

2.3. Hoca Dehhânî ve Dîvânı	11
-----------------------------------	----

BÖLÜM III

3. DİVANLARDA ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

3.1. Divanlardaki Atasözleri	15
3.2. Divanlardaki Deyimler.....	18
3.3. Atasözleri ve Deyimlerin Nicelik Analizi.....	57
3.3.1. Atasözü ve Deyimin Kullanılışı Açısından Eserlere Göre Dağılımı	57
3.3.2. Divanlardaki Atasözlerinin Sayısı	57
3.3.3. Divanlardaki Deyimlerin Sayısı.....	58

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

5. KAYNAKÇA.....	66
6. EKLER.....	70
7. ÖZGEÇMİŞ	73

KISALTMALAR

A	: Ahmedî Divanı
D	: Hoca Dehhânî Divanı
g	: Gazel
k	: Kaside
KB	: Kadı Burhaneddin Divanı
m	: Musammat
ş	: Şiir
t	: Tuyuğ
tk	: Terkib-i bent

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Atasözü ve Deyimin Kullanılışı Açısından Eserlere Göre Dağılımı.....	57
Tablo 2. Divanlardaki Deyimlerin Sayısı	58

EKLER

6.1. Etik Kurul Onay Belgesi.....	70
--	-----------

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

İnsanoğlu tabiatı gereği daima kendini ifade etme ve sonraki nesillere tecrübelerini anlatma ihtiyacı duymuştur. Bundan dolayı sözlü edebiyat ürünleri oluşmuştur (Öge, 2001, s.1-2).

Şiirin yazınsal bir tür olarak ortaya çıktığı ilk günden bu yana en dikkat çeken özelliklerinden biri şüphesiz anlatımındaki yoğunluk olmuştur. Şairler anlatımı daha güçlü kılmak için zaman içinde çeşitli yollara başvurmuşlardır. Bu anlatım yollarından biri de atasözü ve deyimlerden yararlanmaktır. Özellikle divan şiirine bakıldığında, şairlerin söyleyeceklerini daha etkili bir biçimde ifade etmek için deyim ve atasözlerinden de faydalandığı görülmektedir.

Türk edebiyatında Atasözleri ve deyimler; Orhun Abideleri, Divanû Lügati't-Türk, Kutadgu bilig ve Kitab-ı Dede Korkut'tan itibaren daima var olmuştur. Bu da yazılı kaynaklarda en az sekizinci yüzyıldan beri atasözü ve deyimlerin bulunduğunu göstermektedir (Aksan, 1991, s. 19-29; Önler, 1999, 119-186).

Atasözleri ataların edinmiş oldukları derin tecrübeleri sonucu ortaya koydukları, ustalıklı ve bilgece söylenmiş özlü sözlerdir. Kültür mirası içinde çok önemli bir yere sahip olan bu söz varlıkları, geçmişte yaşanmış bir hadisenin veya düşünülen kavramın tekrar yaşanması halinde ortaya çıkması muhtemel durumlar için bir nasihat niteliği taşımaktadır (Oy, 1991, s. 44).

Ortaya çıkış biçimiyle mahallî unsurlar olarak değerlendirilebilecek olan atasözleri, zaman içerisinde kalıplaşarak neredeyse bütün Türk coğrafyasına yayılmış ve toplum tarafından benimsenerek kullanılagelmiştir. Atasözleri Türkçede “sav” ve “darb-ı mesel” olarak da adlandırılmaktadır.

Deyimler ise, aslî anlamından ziyade ayrı, kendine has ikinci bir anlamı da bulunan, ifadeyi daha zengin ve etkileyici kılmak amacıyla söylenen ve en az iki veya daha fazla kelimededen oluşan kalıplaşmış söz öbeklerinden oluşmaktadır (Yıldırım, 2008, s. 23). Deyimler de atasözleri gibi kullanıldıkları söz varlığı içerisinde dilin zenginliklerini göstermede önemli bir yere sahiptir (Aksan, 2002, s. 97). Deyimleri; atasözlerinden, içerdikleri hüküm dolayısıyla ayırt etmek mümkün olsa da her ikisinin

de ortak özelliği eğitici ve öğretici olmasıdır.

Atasözü ve deyimlerin irsal-ı mesel, kinaye, tevriye, tariz, telmih gibi birçok söz sanatına ortam hazırlaması, divan şiirinde çok tercih edilmesini sağlamıştır. Bu araştırmanın konusunu da bu önemli sözlü edebiyat ürünleri oluşturacaktır.

Dolayısıyla bu araştırmanın konusu; Kadı Burhaneddin, Ahmedî ve Hoca Dehhânî'deki atasözleri ve deyimlerin tespiti ve derlenmesidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 14. yüzyılda divan sahibi olan Divan şiirinin kuruluş devri şairlerinin divanlarını inceleyerek atasözleri ve deyimlere ne ölçüde yer verildiğini görmektir. Ayrıca bu kalıplaşmış söz öbeklerine hangi durumlarda başvurulduğunu belirlemek, şiirlere kattığı etkinin ve anlamların üzerinde durmak yine bu tezin amaçlarındandır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Atasözleri ve deyimler neredeyse dünya üzerindeki tüm dillerde var olan ve içinde bulunduğu toplumun kültürel mirasından izler taşıyan söz varlıklarıdır. Türk milli kültüründe atasözleri ve deyimler, ataların engin tecrübeleri sonucu ortaya koydukları değer yargılarını içermektedir.

Divan edebiyatı sahası ürünleri incelendiği zaman atasözleri ve deyimlerdeki mantık ve anlam derinliğinin geçmişten günümüze neredeyse tüm şairleri etkilediği görülmektedir. Biz de çalışmamızda bu vesileyle 14. yüzyıl eserlerinden Kadı Burhaneddin, Ahmedî ve Hoca Dehhânî'nin divanları üzerine incelemelerde bulduk.

Atasözleri ve deyimler, az sözle çok şey ifade etmeleri nedeni ile edebî metinlerin vazgeçilmez unsurlarından olmuşlardır. Yapılan araştırmalar ve çalışmalar sonucunda birçok şairin eserlerinde atasözleri ve deyimlere yer verdiği görülmektedir. Şairlerin eserlerinde bu denli atasözleri ve deyimlere yer vermiş olmaları, konuyla ilgili araştırma yapılmasına zemin hazırlamıştır. Divan şiiri üzerine yapılan incelemelere bakıldığında atasözleri ve deyimler ile ilgili çeşitli araştırmaların mevcut olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda hemen her yüzyılda yazılan eserlerdeki atasözleri ve deyimler incelenmişken, 14. yüzyılda yazılmış olan eserler üzerine henüz akademik bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir.

İleride bu alanda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı kanaatinde

olduğumuz çalışmamızın birincil hedefi literatürdeki bahsi geçen eksikliğin giderilmesidir.

1.4. Kuramsal Çerçeve

1.4.1. Kavram ve Terimler

1.4.1.1. Atasözü

Atasözü, atalarımızdan gelen ve onların asırlar boyunca edindikleri deneyim ile yaptıkları tanıklık ve gözlemlere dayanan fikirlerini nasihat ve yargı biçiminde aktaran anonim, yoğun söze verilen addır (Oy, 1991, s. 44-46).

Atasözleri; zaman içinde birçok kere mecaz anlam kazanarak sözlü kültür yoluyla kuşaktan kuşağa nakledilen ve toplum belleğinde varlığını sürdüren, topluma mal olmuş, kalıp tabirlerdir (Oy, 1991, s. 44-46).

Yazın geleneğimizde atasözleri; eskiden “sav, mesel/emsâl, darb-ı mesel/durûb-ı emsâl, tâbir” gibi isimlendirilen; konuşma dilindeki didaktik ve estetik sözlerdir (Beyzadeoğlu,1999, s.30).

Bütün dillerde olan atasözü ve deyimler; anlatım estetiği, üslubun etkisi, kavram bolluğu açısından çok önemli dil unsurlarıdır.

İslamiyet öncesi Türklerde “sav” diye isimlendirilen atasözü, bir süre daha bu şekilde adlandırılrsa da ilerleyen yüzyıllarda bu tabir unutulmuştur. Farklı coğrafyalarda farklı Türk boylarının isimler verdiği atasözlerine, Anadolu Türklerince Arapça ve Farsçanın etkisiyle bir süre “mesel/emsal, darb-ı mesel/durub-ı emsal” dense de “atasözü” ifadesi kabul görmüştür.

Atasözlerinin şekilsel niteliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- ✓ Uzun süren deney ve gözlem süreçlerinden geçerek ortaya çıkan görüşlerden doğmuş, net yargılar içeren bilgece sözlerdir.
- ✓ Kalabalık ve büyük coğrafyalara dağılmış halk gruplarınca asırlarca kullanılagelmiş, topluma mal ve kılavuz olmuştur.
- ✓ Toplumun müşterek değer yargılarına paralel didaktik ve bilgece görüşlerdir.
- ✓ Birçoğu mecazlı, kalıp, örnek ifadelerdir.
- ✓ Asırlarca sözlü kültürün süzgecinden geçip halkça özümsemiş, kabullenilmiş ve anonimleşmiştir.
- ✓ Müşterek dünya görüşü olması, halkın malı olması, didaktik olması ve

kalabalıklarca kabul görmüş olması nedeniyle atasözleri, bir örf hukuku sayılır.

Pek çok problemi ve anlaşmazlıkları halletmede bir hâkim fonksiyonundadır.

- ✓ Önemli bir kısmı emir ya da geniş zaman kipinde cümlelerdir (Parlatır, 2008, s.1).

1.4.1.2. Deyim

Deyim, iki ya da daha fazla sözcükten oluşan bir durumu anlatmak için kullanılan gerçek anlamı ya da mecazî anlamıyla kullanılan kalıplaşmış sözcüklerdir (Parlatır, 2008, s.1).

Deyim, temel anlamından ziyade düşünce ifade etmek için kullanılan sözcük grubudur. Dilimiz, deyimler açısından zengin bir dildir. “Tâbir” diye de anılan deyimler, toplumun isabetli ve mantıklı fikirlerinden ortaya çıkmaktadır (Öge, 2001, s.1-2).

Deyimler, bazen atasözlerine yardımcı söz grubu oluştururlar. Atasözlerinden tek farkları yargı taşımamalarıdır (Öge, 2001, s.1-2).

Deyimlerin şekil özelliklerini şöyle sayabiliriz:

- ✓ Deyimler, kalıplaşmış tabirlerdir. Bu yüzden yöresel üslup nitelikleri haricinde deyimdeki sözcükler değiştirilemez.
- ✓ Deyim, en az iki sözcük veya sözcük grubundan meydana gelen cümle veya da kelime grubudur.
- ✓ Bu şekilsel durum kapsamında deyimler, birden fazla sözcükten oluşur.
- ✓ Deyimlerin oluşumunda, mecazlık taşımaları lazımdır.
- ✓ Deyimlerin fiil çekimleri ve zaman ögesi çok yaygındır (Parlatır, 2008, s. 1-2).

Deyimlerin şiirde kullanılması; deyim aktarması (istiare/metafor), ad aktarması (mecazımürsel), kinaye, irsal-ı mesel, telmih, tevriye, tariz gibi birçok sanata etki edebilir.

Deyimler; gramatik, semantik, folklorik ve edebî açıdan defalarca incelense de bilimsel olarak bu alanlardan bağımsız olarak ele alınmaya başlanmıştır. Öyle ki bu alanda deyimbilim (phraseology) ve idiomatics gibi bilimler dikkat çekmektedir. Özellikle idiomatics, deyimlerin genetik açıdan incelendiği bir bilim dalı olarak dikkat çekmektedir. Bu bilimin dayandığı en önemli kavram ise “deyimleşme olgusu”dur. Bu kavram; mecazımürsel, teşbih ve alüzyon gibi anlam aktarımına zemin hazırlayan

olayların etkisinin olduğu bir süreci karşılar (Subaşı Uzun, 1991, s. 31). Bu noktada alüzyon kavramı dikkat çekmektedir. Alüzyon, deyim anlamının aktarılmasında kullanılan araç ögesinin, geçmişteki bir olay, durum veya yaşantıya göndermede bulunmasıdır (Subaşı Uzun, 1991, s. 33). Kısacası alüzyon dediğimiz olay şiirde deyim in telmih sanatıyla bir araya gelmiş halidir denebilir.

1.4.1.3. Atasözü ve Deyimlerin Farkları

1. Deyim, bir mefhumu açıklamak amacıyla keşfedilmiş özel bir ifade kalıbıdır; genel ilke mahiyetinde değildir. Deyimin atasözünden en büyük farkı budur (Aksoy, 1988, s. 40).
2. Deyimlerin maksadı, bir ifadeyi özel bir kalıpta veya estetik, veciz bir üslupla ifade etmektir. Atasözlerinde ise amaç; kılavuzluk etmek, ders vermek, nasihatte bulunmak, gerçeklerle yüzleştirmektir (Aksoy, 1988, s. 41).
3. Atasözü, genelde, çok eski zamanlardan bu yana gelen deneyimler neticesinde varılan gerçeklerin estetik ve özlü ifadesi iken deyimler, genelde bir hikâyeye, bir efsaneye ya da olaya dayanır (Pala, 2008, s. X).
4. Atasözleri genel bir ilke öğretme ve nasihatte bulunma mantığına dayandığı için kurallı bir yargı cümlesi kurgusundayken deyimler salt şekliyle kalıplaşmış çekime girer (Parlatır, 2008, s. 41).
5. İkisinde de edebî sanat kullanma yoluna gidilir. Fakat atasözlerinde edebî sanatların neredeyse hepsinden yaygın biçimde yararlanılırken deyimlerde genelde “meczaz” sanatı egemendir (Parlatır, 2008, s.42).
6. Atasözleri yargı bildiren kurallı cümlelerdir. Oysa deyimler; terkipler, takımlar ikilemeler, birden fazla çekimli fiilden oluşan kalıp ifadeler veya “gibi, kadar, göre” vb. edatlarla kurulabilir (Parlatır, 2008, s. 42-43).
7. Atasözleri ağırlıklı olarak geniş ya da emir kipiyle kurulan yargı cümleleridir. Oysa deyim, şahıs ekleri alabilir, müstakil cümle olabilir veya bir cümleye yerleşebilir (Parlatır, 2008, s. 43).
8. Deyimlerin önemli bir kısmı kalıplaşmış kelime grubu olduğundan tercümeleri güçtür; üstelik bazen imkânsızdır. Oysa atasözleri üslup elastikiyeti kapsamında bir yargı oluşturularak farklı bir dile tercüme edilebilir. Fakat gerçek anlamlarını kaybetmeyen sözcüklerden meydana gelen deyimlerse tercüme edilebilir (Parlatır, 2008, s.43).

9. İkisinin de kalıplaşmış şekli, yöresel söyleyişler hariç, kolay kolay değiştirilemez ve kurgusu bozulamaz (Parlatır, 2008, s. 43).
10. Atasözleri bir cümledir. Fakat deyimler bir cümleden ziyade ögedir. (Özcan, 2001, s. 10).
11. Atasözleri ile halk deyimleri çelişebilir. Zamanla farklılaşan iktisadi ve toplumsal şartlar somut durumlar, galibiyetler ve mağlubiyetler birbirinden ayrı ve çelişkili fikirlerin halk değerlendirmelerine yansımada rol oynamıştır (Güriz, 2006, s. XI).
12. Kimi söz varlıklarının ise deyim ya da atasözü mü olduklarını net biçimde söylemek oldukça güçtür. Söz gelimi, tereciye tere sat- (deyim), tereciye tere satılmaz (atasözü) (Gürbüz, 2006, s.1).

1.5. Yöntem

Bu çalışmada metin merkezli araştırma yöntemi kullanılmıştır. Prof. Dr. Muharrem Ergin' in hazırladığı Kadı Burhaneddin Divanı, Prof. Yaşar Akdoğan'ın hazırladığı Ahmedî Divanı ve Ersen Ersoy ile Ümran Ay'ın birlikte hazırladığı Hoca Dehhânî Divanı incelenip taranmıştır.

Divanlar, ayrı ayrı incelenerek atasözü ve deyimlerin geçtiği beyitler tek tek tespit edilip ilgili çıkarımlar yapılmıştır.

Söz konusu divanlarda saptanan atasözleri ve deyimlerin geçtiği beyitler, ayrı ayrı birer başlık altında toplanarak numaraları belirtilmiş ve alfabetik sıralamaya tâbi tutulmuştur.

Çalışmada 14. yüzyılda yazılmış edebî metinlerde kullanılan fakat günümüzde unutulmuş olan bazı atasözleri ve deyimler tespit edilmiştir. İncelememizde divanlarda kullanılmış olan atasözleri ve deyimler sınıflandırılmış, daha sonra bunlarla ilgili tanımlamalara yer verilmiştir.

1.5.1. Sınırlılıklar

1. Bu çalışmanın inceleme alanı, 14.yüzyılda Anadolu sahasında yazılmış olan Kadı Burhaneddin Divanı, Ahmedî Divanı ve Hoca Dehhânî Divanı ile sınırlanmıştır.
2. Araştırmanın konusu 14.yüzyıl divanlarında kullanılmış olan atasözleri ve deyimleri tespit etmek ve sınıflandırmak ile sınırlıdır.
3. Araştırmanın süresi yüksek lisans tez süresi ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

2. ŞAİRLERİN HAYATI VE DİVANLARI HAKKINDA BİLGİLER

2.1. Kadı Burhaneddin ve Divanı

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasının ardından, Doğu Anadolu'da kurulan kısmen de Orta Anadolu'ya nüfuz edip yaklaşık 50 yıl hüküm süren Eretna Devleti'nde (1335-1381), sırası ile kadılık, vezirlik ve naiplik yapan; devletin zayıflamasıyla yönetimi ele alıp bu devletin yerine yeni bir devlet kuran Kadı Burhaneddin Ahmed, güçlü bir devlet ve bilim adamı olmasının yanında zamanının ünlü bir Türk şairidir. (Üçer,1998, s. 1).

Şair, Harezmi bölgesinden Anadolu'ya göçen Oğuz boylarından biri olan Salurlardan Şemseddin Mehmed'in oğludur. 1345'te Kayseri'de dünyaya gelir. İlk tahsilini Kayseri kadısı olan babasından alır. Mısır'da din ilimleri, gök bilimi ve hekimlik eğitimi aldıktan sonra babasının yerine Kayseri kadısı yapılır. Ardından aynı şehirde Eretna Devleti'ne vezir olarak atanır. Nihayet Sivas'ta sultanlığını ilan eder. Şair, hayatı boyunca Memlük, Osmanlı, Eretna, Akkoyunlu ve Karamanoğulları gibi devletlerle bile savaşmaktan geri durmamıştır. 18 sene sultanlık yapmasının ardından 1398'de Akkoyunlular ile yaptığı otorite kavgası sonucu tuzağa düşerek ölür (Türk vd., t.y., s. 53).

Kadı Burhaneddin bu politik işlerinin yanı sıra şiir ile de ilgilenmiş, gazel, tuyuğ ve rubailerle süslü, hacimli bir Divan düzenlemiştir (Türk vd., t.y., s. 53). Birçok araştırmacı, Eski Oğuz Türkçesi adı verilen 14. Yüzyıl Batı Türkçesini, Osmanlı (Anadolu) ve Azerbaycan sahası arasında karma/sentez veya tam ve belirgin olarak ayrılmamış bir söyleyiş kabul ederken Kadı Burhaneddin'i de bu üslubu benimseyenler arasına dahil eder (Ercilasun, 2004, s. 434, 449, 461; Turan, t.y., s. 24; Buran ve Alkaya, t.y., s. 49; Kartal, 2012, s. 85; Kaplan, 1977, s. 315; Banarlı, 1983, s. 366; Yavuz, t.y., s. 4; Güzel ve Torun, 2003, s. 362; Akün, 1994, s. 399; Kartal, 2008, s. 136). Hatta yer yer üslubunda Doğu Türkçesi bile sezilebilir.

Şairin eserlerini ele aldığımızda ise 3 kitabının günümüze kadar ulaştığını görmekteyiz. Şairin 2 Arapça eseri vardır. Bunlardan "İksîrû's-Sa'âdât fi-Esrâri'l-İbâdât", ibadetlerin sırlarını ve önemini anlatırken "Tercîhu't-Tavzîh" bir fıkıh kitabıdır. Şairin İksîrû's-Sa'âdât fi-Esrâri'l-İbâdât adlı kitabının sonunda 3 de Arapça şiiri vardır. Farsça şiirlerinin de olduğu ve başka Arapça şiirlerinin olduğu rivayet edilse de bunlar

elimize ulaşmamıştır.

Şairin tüm eserleri içinde sanat anlayışını en iyi yansıtanı ise Türkçe kaleme aldığı Divan'ıdır. Divan'ının tek nüshası vardır. Bu eser, ölmeden 4 yıl önce yani 1394'te Halil Bin Ahmet El-Melikiyy es-Sultani isimli müstensih tarafından kaleme alınmıştır (Ülkütaşır, 1969, s. 290). Yazı dili Selçuk nesihidir ve 608 sayfadır (Üçer, 1998, s. 35). Müstensihin birçok hatalı yazımının olduğu, bazen tereddütte kaldığı, bazen ise şive/lehçe farkını yansıttığı görülmektedir (Ergin, 1980, s. VI). Ergin'e göre müstensihin tekrar düzeltme şansı olmamıştır (Ergin, 1980, s. VI). Ayrıca sayfa kenarlarındaki bazı düzeltmelerin bizzat şaire ait olması muhtemeldir (Banarlı, 1983, 366).

Kadı Burhaneddin, 14. yüzyıl'da, tıpkı Ahmedî gibi, çok yazan şairlerden biridir (Yavuz, 2011, s. 924). Ayrıca şair; eserlerinde o güne kadar en fazla tuyuğ bulunduran şairimizdir (Banarlı, 1983, s. 203, 374). Divan'ındaki tuyuğ sayısı bazı araştırmacılara göre 169'dur (Çaldak, t.y., s. 15). Nesimi ve Ali Şir Nevai ile birlikte tuyuğ üstatlarındandır. Şairin Divan'ı toplam hacim açısından da geniştir. Nitekim Zâtî'ye gelinceye kadar onun kadar geniş bir Divan'ı olan yoktur. Şair, bir şiiri dışında, mahlas kullanmamıştır (Akün, 1994, s. 396). Ayrıca şair birçok araştırmacıya göre Nesimî, Haliloğlu, Hatayi ve Fuzulî ile birlikte Azerî lehçesinin temsilcilerindedir.

2.2. Ahmedî ve Dîvânı

Ahmedî, 14. asrın 2. yarısında, Beylikler Devri'nin başlıca şair ve yazarlarından biridir. Hatta Banarlı'ya göre on dördüncü yüzyılın en büyük şairidir (Banarlı, 1983, s. 387). 1334 veya 1335'te dünyaya geldiği düşünülen, yapıtlarında Ahmedî mahlasını kullanan şairin gerçek adı, Taceddin İbrahim'dir (Yavuz vd., t.y.; s. 45-48). Ahmedî'nin doğduğu yer ve sürdürdüğü hayata dair kaynaklarda tutarsız bilgiler mevcuttur (Kut, 1989, s. 165-167). Uşak veya Kütahya'da doğmuştur. Babasının adı Hızır'dır.

Ahmedî ilk tahsilini Anadolu'da almasının ardından Mısır'a giderek eğitimini tamamlamıştır (Yavuz vd., t.y.; s. 45). Mısır'da Memlük Devleti'nin ilgi ve desteğini gören şair, burada tıp ve geometri/mühendislik, sarf ve nahiv derslerinin yanı sıra dinî konularda da eğitim almıştır. Özellikle Şeyh Ekmelüddin'den etkilenmiştir. Bu eğitim aşamasından sonra kendisine "şair-i pür-maarif" denmiştir (Banarlı, 1983, s. 387).

1360'ta Anadolu'ya dönmüştür (Yavuz vd., t.y.; s. 45). Şairin Anadolu'ya döndükten sonra hangi devlete ya da beye intisap ettiği konusunda ise çelişkili bilgiler

mevcuttur. Banarlı, Mısır'daki eğitiminden sonra Germiyan Beyi Süleyman'a intisap ettiğini söylerken Kut Aydınogullarından İsa Bey'e, Yavuz ise yine Aydınogullarından Ayas Bey'e intisap ettiğini belirtmiştir (Yavuz vd., t.y.; s. 46; Banarlı, 1983, s. 388; Kut, 1989, s. 166).

Yavuz'a göre 1360–1390 Ayas Bey oğlu Musa Bey'e, Kut'a göre ise İsa Bey'in oğlu Hamza Bey'e hocalık yapmış ve bu kim olduğu net olmayan kişi (şehzade) için *Mirkâtü'l-Edeb*, *Mizânü'l-Edeb* ve *Mi'yârü'l-Edeb* isimli üç eser kaleme almıştır (Yavuz vd., t.y.; s. 47; Kut, 1989, s. 166). Fakat şairin bir dönem Germiyan Beyi Emir Süleyman'ın da danışmanlık ve hocalığını yaptığı kaynakların hemfikir olduğu bir konudur. Şairin intisap ettiği Emir Süleymanların birbirine karıştığını görmekteyiz. Araştırmacılar, Germiyan Beyi Emir Süleyman ile Yıldırım Bayezid'in oğlu Emir Süleyman Çelebi'yi birbirine karıştırmıştır. Örneğin Yavuz, “Germiyan valisi ve Yıldırım'ın oğlu Emir Süleyman” ifadesini kullanmıştır (Yavuz vd., 1991; s. 47). Halbuki Germiyan'da yaşayan Emir Süleyman, Germiyan Beyi'dir. Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi ise Timur tarafından Saruhan (Manisa) valisi tayin edilmiştir (Kut, 1989, s. 166).

Germiyan Beyi Emir Süleyman'ın vefatından ve bu bölgenin Osmanlılar tarafından alınmasından sonra şair, I. Murad Dönemi'nde Germiyan valisi olarak atanan Şehzade Yıldırım Bayezid'in sohbet arkadaşı olmuştur (Banarlı, 1983, s. 387-395). Ankara Savaşı'ndan sonra ise Fetret Devri'nde, ilk olarak bir dönem Timur'a intisap etmek zorunda kalmıştır. Hatta bazı kaynaklardaki fıkralarda Timur ve Ahmedî birlikte anılmıştır (Banarlı, 1983, s. 387-395). Daha sonra Yıldırım Bayezid'in oğlu Emir Süleyman Çelebi'ye intisap ederek Manisa, Edirne ve Bursa'da bulunan şair, en sonunda Çelebi Mehmed'e intisap etmiş, bir rivayete göre Kütahya'da bir rivayete göre de Amasya'da 80 yaşında vefat etmiştir (Banarlı, 1983, s. 387-395).

Ahmedî, on dördüncü asrın sonlarında divan sahibi 4 Türk şairden biridir. Arap ve İran edebiyatının birikimini Türk edebiyatına kazandırırken yerliliği de gözetmiştir. Şairin Türklük bilinci de vardır (Kut, 1989, s. 165).

Ahmedî, şairliği ve edipliği ile iftihar eden bir şairdir. Eserlerini sadece Lebîd, Kemâl-i Hucendî ve Gülşehrî'nin eleştirebileceğini söylerken kendisini o devrin Hassân'ı sayar. Selmân ve Sa'dî'den daha yetkin olduğunu da ekler (Yavuz vd., t.y.; s. 46).

Ahmedî; Hoca Dehhânî ve Gülşehrî'nin şiirlerini beğenir. Mevlânâ, Yunus Emre ve Gülşehrî'den de etkilenmiştir. Örneğin

“*Cihândan ben usanmışam bana sini gerek sini*

Kamulardan uşanmışam bana sini gerek sini” matlalı beyti, Yunus Emre’ye naziredir (Kut, 1989, s. 165). Ahmedî’nin Cem Sultan, Ahmed Paşa, Bâkî, Fuzûlî ve Nedîm gibi şairler üzerinde de etkisi vardır.

Çağdaşları içinde en fazla kaside yazan şairdir. Sonraki yüzyıllardaki Nef’î’nin bile Ahmedî kadar kasidesi yoktur. Ahmedî’yi kasidede sayıca geride bırakan şair, Zâtî’dir (Yavuz vd., t.y.; s. 45-48). Ayrıca Ahmedî, Bursa için kaleme aldığı kaside ile edebiyatımızda ilk kez “şehir kasidesi” kaleme alan şair olmuştur (Kut, 1989, s. 167). Ahmedî kasidelerinin çoğunluğunu Emir Süleyman için kaleme almıştır. Şair ayrıca mevsimleri (bahariyye ve hazaniyye) kasidelerine konu eden ilk Türk şairdir. Şairin mersiyelerinin bazıları kaside bazıları ise terkîb-i bend şeklindedir. Bu mersiyelerin tümünü Emir Süleyman için kaleme almıştır. Şair ayrıca bu bağlamda terkb-i bent biçimindeki mersiye yazma geleneğinin de öncüsüdür (Kut, 1989, s. 165-167).

Şair çağdaşlarına nazaran daha çok yapıt ortaya koymuştur. Ayrıca Hoca Dehhânî ve Kadî Burhaneddin’le beraber Klasik şiirimizin kurucusudur.

Şairin Divan’ından önce diğer eserlerinden bahsetme gerekir. Şairin en meşhur ve önemli eseri şüphesiz İskendernâme’sidir (Yavuz vd., t.y.; s. 45-48). Ahmedî’nin bir başka eseri ise *Cemşîd ü Hurşîd*’dir. Şair, eseri Emir Süleyman’ın emri doğrultusunda, Selmân-ı Savecî’den 1403’te Türkçeye çevirmiştir. Şair, *İskender-nâme*’deki gibi bu esere de ilaveler yaparak telif eser kimliğine kavuşturmuştur. Tıp eğitimi alan Ahmedî’nin içeriğini tıp kitabı olarak düzenlediği mesnevisi *Tervîhü’l-Ervâh* da 4607 beyitlik önemli bir eserdir. Ahmedî’nin bir diğer eseri, Farsça kaleme aldığı *Bedâyi’u’s-Sihr fi-Sanâyi’i’ş-Şi’r* adlı nesir-şiir karışık bir risaledir. Ahmedî’nin Arapça-Farsça manzum sözlük olarak kaleme aldığı *Mirkâtü’l-Edeb*’i Aydınogullarından İsa Bey’in oğlu Cüneyd Bey veya diğer oğlu Hamza Bey’e sunulmuştur. Şairin *Mîzânü’l-Edeb* adlı kasidesi 195 beyitten oluşan ve *fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün* kalıbıyla yazılan Farsça bir eserdir. Şairin bir diğer Farsça kasidesi *Mi’yârü’l-Edeb*’de ise Arapça sentaks kaidelerini açıklar (Çetin, 1952, s. 103-108).

Kâtib Çelebi ve Fuad Köprülü; şairin *Kaside-i Sarsarî Şerhi* ve *Hayretü’l-ukalâ* adlı eserlerinden bahsetse de bu eserler henüz elimize ulaşamamıştır (Köprülü, 1978, s. 216-221). Bunların yanı sıra *Halilnâme*’nin sahibi Abdülvâsi Çelebi, eserinin yazılış sebebini anlattığı bölümünde Ahmedî’nin ölmesiyle yarım kalan *Vîs ü Râmîn* isimli bir mesneviden bahseder. Bu esere de bugün ulaşamamıştır (Kut, 1989, s. 165-167).

Yukarıda bahsi geçen eserler dışında tezkireciler ve araştırmacılar tarafından bir süre Ahmedî'ni zannedilip daha sonra Ahmedî'nin olmadığı kesinlik kazanan eserler de vardır. Bunlar *Kanun ve Şifa Tercümesi*, *Süleymanname*, *Yusuf u Züleyha*, *Esrârname*, *Çengname*'dir. Bunlardan Çengnâme şairin çağdaşı Ahmed-i Dâî'nindir (Kut, 1989, s. 165-167). Bu eserlerden Yusuf u Züleyha ve Esrârname ise Akkoyunlu (Tebrizli) Ahmedî'ye aittir (Azamat, 1988, s. 347-364).

Tezimizin kapsam alanına giren *Divan*'ın altı nüshası mevcuttur. Bunlardan ikisi Türkiye dışındadır. Bu nüshalar şöyledir (Erdem Günyüz, 2001, s. 13): Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye 1082, İslâm Eserleri 2010, British Museum Or. 4127, Vaticana Turco 196, Süleymaniye Dügümlü Baba 401, Topkapı Sarayı 2261 (K. 1015?).

Divanın Vatikan ve Süleymaniye Kütüphanelerindeki (Hamidiye n.1082) nüshaları en önemli nüshalardır (Erdem Günyüz, 2001, s. 13).

Divân'da 750 gazel, 73-74 kaside, 2 tercî-i bend (Emir Süleyman için medhiyye), 7 terkîb-i bend ve 1 muhammes (toplamda 833 şiir) mevcuttur. Şairin nazire mecmualarındaki başka manzumeleri ile beraber bu sayılar iyice yükselmektedir. *Divan*'ın halihazırdaki 4 nüshasından en eskisi II. Murad adınadır (Yavuz vd., t.y.; s. 45-48).

Eseri konu açısından sınıflandırdığımızda ise 8 tevhid, 4 nâ't, 1 İsa Peygamber Medhiyesi, 23 Emir Süleyman medhiyesi, yedi Sultan Mehmed medhiyesi, bir hazâniyye, on bahâriyye, on altı nasihat, bir rümûz, bir mukâleme, bir bülbüliyye, bir işretiye karşımıza çıkmaktadır (Alparslan, 2007, s.4-5).

Divan'la ilgili Tunca Kortantamer, Yaşar Akdoğan ve Melike Erdem Günyüz doktora yazmıştır (Kortantamer, 1973; Akdoğan, 1979; Erdem Günyüz, 2001). Akdoğan doktora tezinde metni tenkitli olarak verip dil özelliklerini incelemiştir. Ayrıca Tunca Kortantamer 6 nüshayı tenkitli olarak tanıtmıştır (Kut, 1989, s. 165-167). Yaşar Akdoğan'ın transkripsiyonlu metni Genel Ağ ortamında Kültür ve Turizm Bakanlığı aracılığıyla e-kitap olarak sunulmuştur (www.kulturturizm.gov.tr). Ayrıca Hakan Alparslan yüksek lisans tezinde Divân'ın ilk 50 gazelini şerh etmiştir (2007).

2.3. Hoca Dehhânî ve Dîvânı

Osmanlı biyografi eserlerinin hiçbirinde Dehhânî'den söz edilmez. Buna karşılık XIV-XVI. yüzyıllarda yazılan birtakım yapıtlarda ismine rastlanır. Bu eserler Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa'nın *Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ'sı*, Hatipoğlu'nun

Bahrü'l-Hakâyık'ı, *Letâifnâme* ve *Şikârî*'nin *Karamannâme*'sidir (Ersoy ve Ay, 2015, s. 1-26).

Dehhânî'den ilk bahseden ilim adamı ise Fuat Köprülü'dür. Hayat mecmuasındaki yazısında Köprülü; Millet ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanelerinde *Şikârî*'nin Karaman tarihi ile ilgili eserinde, Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubad'ın Dehhânî'den bir Selçuklu Şehnâme'si yazmasını istediğini belirtir (Ersoy & Ay, 2015, s. 1-26).

Köprülü, Dehhânî'nin Ömer bin Mezdî'nin *Mecmûatü'n- Nezâir*, Eğridirli Hacı Kemal'in *Câmiu'n-Nezâir* ve kendisinin kütüphanesindeki bir mecmuadaki şiirlerinin üslubundan yola çıkarak şairin I. Alâeddîn değil III. Alâeddîn döneminde yaşamış olabileceğini iddia eder (Köprülü, 1926, s. 4-5).

Köprülü yazısında onun din dışı konularda şiirler kaleme aldığını ve divan şiirinin birinci temsilcisi olduğunu söyleyip özel kütüphanesindeki bir şiir mecmuasında bulunan iki gazelini de verir (Köprülü, 1926, s. 4-5).

Hikmet İlaydın ise Dehhânî'yle ilgili makalesinde Dehhânî'nin III. Alâeddîn Keykubâd değil, I. Alâeddîn Keykubâd (1220-1237) döneminde yaşadığını iddia eder (İlaydın, 1974, s. 765-774). Dehhânî'nin kasidesini inceleyen Çetin Derdiyok da İlaydın'a katılır (Derdiyok, 1994, s. 61).

Akün, 1994'teki 12. Türk Tarih Kongresi'ne yolladığı bildiri özetinde Dehhânî'nin Selçuklu şairi ve ilk divan şairi olma ihtimalini sorgulamıştır (Akün, 1994, s. 57-58).

Günay Kut ise Dehhânî'nin III. Alâeddîn Keykubâd döneminde yaşamadığını, Karamanlı Beyi Alâeddîn Ali (ö.1398) döneminde yaşadığını belirtmiştir. Kut, Ömer bin Mezdî tarafından derlenen *Mecmûatü'n-Nezâir*'de Ahmedî ve Dehhânî'ni karşılıklı nazirelerinin olması nedeniyle Ahmedî ile çağdaş olduklarını belirtmiştir (Kut, 2004, s. 355). Yavuz da Şeyhoğlu'nun *Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ*'sında şairden "merhum" olarak bahsedildiğini söyleyerek Kut'u destekler (Yavuz, 1991, s. 39).

Fuat Köprülü, 1926 ve 1928'de yazdığı yazılarında şairin toplam 1 kaside ve 6 gazelini tanıtmıştır (Köprülü, 1926, s. 5; 1928, s. 488).

Mecdut Mansuroğlu, *Dehhânî ve Manzumeleri* adlı çalışmasında, Köprülü'nün tanıttığı manzumelere 3 gazel daha eklemiştir (Mansuroğlu, 1947).

Fakat Hikmet İlaydın, *Dehhânî'nin Şiirleri* adlı yazısında Fuat Köprülü'nün tanıttığı 7 şiirin metinlerini sunduktan sonra Mevdut Mansuroğlu'nun bahsettiği üç gazelin birinin Resmî'ye, ikisinin ise Kemalpaşazâde'ye ait olduğunu saptamıştır

(İlaydın, 1978, s. 137-176).

Günay Kut, 1988’de yayımlanan *Yazmalar Arasında II* adlı makalesinde Dehhânî’nin British Library Or.4129 numaralı şiir mecmuasında 22a-b yaprakları arasındaki “*nolaydı*” redifli gazelini bilim âlemine sunmuştur (Kut, 1988, s. 182-183).

Böylece 2015-2017’ye kadar Dehhânî’nin 1 kaside, 7 gazel olmak üzere toplam 8 şiiri saptanmıştır.

2015’te Ersen Ersoy ve Ümran Ay; “Hoca Dehhânî Hakkında Yeni Bilgiler” adlı makaleleriyle şairin Divan’ını ve bazı şiirlerini bilim âlemine tanıtmıştır (Ersoy ve Ay, 2015, s. 1-26). Söz konusu makalede Ersoy ve Ay; hem Dehhânî’nin bugüne kadarki literatürünü sunmuş hem de Divan’ın fiziksel ve içeriksel özelliklerini tanıtmıştır. 2017 yılında ise Ersoy ve Ay; *Divan*’ı latin harfli ve transkripsiyonlu şekilde yayımlamıştır.

Divan’ın “Medine’de Arif Hikmet Bey Kütüphanesi’nde Mecmua-ı Devâvîn adıyla 251/811 numarada kayıtlı bir divan mecmuası içinde olduğunu” daha önce Şarlı belirtmiştir (Şarlı, 2001, s. 109).

Mecmua, 15x25cm boyutlarında, 96 varak, 13 satır, nestâlik hatla kaleme alınmıştır. Dehhânî’nin divanı 28a-58b yaprakları arasındaki derkenarlardadır. Mecmuanın asıl metni ise Şeyhî Divanı’dır. Dekenarlarda ayrıca İvazpaşazâde Atayî, Yahyaoğlu, Ahmedî, Hassân, İznikli Hümâmî ve Ahmed-i Dâî’nin şiirleri de vardır (Ersoy ve Ay, 2015, s. 1-26).

Ersoy ve Ay; Divan’da şairin daha önceki şiirlerine ek olarak 2 kaside ve 97 gazel bulmuştur. Bu manzumelerden yalnızca bir adet kaside Divan’dan önce bulunmuştur (Ersoy ve Ay, 2015, s. 1-26).

Ersoy ve Ay; Divan’daki ipuçlarından yola çıkarak şairin hayatı hakkında da kesin yargılara varmıştır. Bunlar şunlardır:

1. Şair, Anadolu Selçuklu sultanlarından I. Alâeddîn’in (1220-1237) ya da III. Alâeddîn’in (1298-1302) saltanatları döneminde değil on dördüncü asrın ikinci yarısında Karamanoğlu Alâeddîn Ali Bey (ö. 1398) döneminde yaşamıştır.

Şair; Şeyhoğlu Mustafa, Ahmedî, Ahmed-i Dâî gibi şairlerin çağdaşıdır (Ersoy ve Ay, 2015, s. 1-26).

Karamanoğlu Alâeddîn Ali Bey, şairden bir *Selçuklu Şehnâmesi* yazmasını istemiştir. Dehhânî Farsça ve yaklaşık yirmi bin beyit ile Anadolu Selçuklularını öykülemiştir. Hatta yaklaşık altı yüz beyitle de Karamanoğullarına değinmiştir. Fakat ömrü bu yapıtı bitirmeye yetmemiş, Yârcânî isimli başka bir şair eseri tamamlamıştır. Söz konusu eserin herhangi

bir nüshası günümüzde saptanamıştır (Ersoy ve Ay, 2015, s. 1-26).

Şair, 1398 tarihinden önce vefat etmiştir. İhtiyarlık çağına eriştiği şiirlerinden anlaşılmaktadır (Ersoy ve Ay, 2015, s. 1-26).

2. Şair; tabii ki aşk ve tabiat şairidir. Fakat tespit edilen birtakım şiirlerdeki imgeler; şairin din, tasavvuf gibi temalara da eğildiğini, bir derviş üslûbunu benimsediğini ve böylece dönemin sanat anlayışına kayıtsız kalmadığını ortaya koymaktadır (Ersoy ve Ay, 2015, s. 1-26).

BÖLÜM III

3. DİVANLARDA ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

3.1. Divanlardaki Atasözleri

1. Beş parmak bir değil.

1.Ana ve babaları bir olduğu halde kardeşler birbirine benzemezler. Türlü niteliklerle ayrılırlar. 2.Aynı görevde bir arada çalışan kimseler yetenek, başarı bakımından birbirinden farklıdırlar. Onun için sevgileri arasında da fark bulunur (Aksoy 2018, s. 186).

Elde biş parmağı düz kim görmüştür

Merd olan yirde lâbud nâ-merdi var (KB, s. 542, t. 110).

2. Devasız dert olmaz./ Derdi veren devasını da verir.

Her sıkıntının, üzüntünün bir çaresi vardır (TDK).

Hecrini görübenün kesme visalinden ümîd

Derdi Hak bile yarattı zirâ dermâniyile (KB, s. 358, g. 922/5).

3. Dil ebsem baş esen (Başı gideren dildir).

Kişi dilini tutar, her şeyi söylemezse başını belaya sokmamış olur; rahat eder (Aksoy, 2018, s. 241).

Berk tut indi **diliñi** Dehhāñi

Yaluñuz **başı gideren dildür** (D, s. 79, g.28/6).

4. Doğrunun yardımcısı Allah'tır (Elifün arkası dü-tâ degül).

İşlerinde doğruluktan ayrılmayan kimseye Tanrı her zaman yardım eder.

Yek-reng ol ki kimse saña hârf dutmaya

Kim hiç **elifün arkası yükden dü-tâ degül** (D, s. 69, k. 2/6).

5. El elden üstündür.

Bir konuda çok ileri durumu bulunan kişi, o konunun son kertesine ulaşmış değildir. kendisinden ileri ve derece derece birbirinden yüksek birçok kimseler daha vardır (Aksoy, 2018, s. 261).

Ben çağır ayağın içerem mest gözi kıan

Tutma Óaceb anı zirā üsdindür el elden (KB, s. 419, g. 1078/2).

6. Gülü seven dikenine katlanır (Yar isteyen yarasına katlanır).

İnsan, sevdiği kimse ve sevdiği iş yüzünden gelecek sıkıntılara katlanır (Aksoy, 2018, s. 295).

Yār isder ise yarasına katlana gişi

Āzār ile bāzār ide ilzām degüldür (KB, s. 475, g. 1215/7).

7. Güzeli herkes sever (Güzeli görünce göz dutar).

Bütün insanlar güzellere ve güzel şeylere karşı sevgi duyarlar (Aksoy, 2018, s. 298).

Māóşūka ol-durur ki işidürse söz dutar

Elbetde güzeli göricek şāha göz dutar (D, s. 101, g. 61/1).

8. Hamama giren terler (Her gencin bir ejderhası vardır).

İçinde bulunduğumuz durum masrafı, özveriyi, sıkıntıya katlanmayı gerektiriyorsa işimizi bunlarsız yürütmeyi düşünemeyiz.

Dehānī yār için çekegör kıahrını ilüñ

Kim kıanda genc var-ısa bir ejdehāsı var (D, s. 121, g. 88/6).

9. İnsan yükü ağırdır (Can yükü ağır olur).

1. Hiç kimse başka bir kimseye yük olmamalıdır; 2. Yatalak insanı kaldırmak, yatırmak güçtür (Aksoy, 2018, s. 325).

Bilüni görelî hâlüm katı nâzük oldı

Cân yüki ağır olur ol arada bir kııl ile (D, s. 394, g. 1017/2).

10. İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir (Eylük idüp suya sal).

Karşılık beklemeden iyilik yap. İlgili, senden iyilik gördüğünü bilmese de Tanrı iyilik yaptığını bilir ve sen bu davranışından dolayı iç rahatlığı duyarsın (Aksoy, 2018, s. 336).

Eylük idedi şuya şaladı

Ursaydı nażar gözüm yaşına (D, s. 109, g. 67/6).

11. Korkunun ecele faydası yoktur (Ecelden aman yoktur).

Kişi korkmakla kendisine gelecek bir zararı önleyemez. Olacak olur. Bunun için boş yere korkup üzüntü çekmemelidir (Aksoy, 2018, s. 369).

Kirpügün tır olalı şaşuñ kemān

Bellü bildük **yoħdur ecelden amān** (KB, s. 311, g. 795/1).

12. Su testisi su yolunda kırılır (Akıbet suda yiter sulu senek).

Bir kişi ya da şey, hangi amaca hizmet ediyorsa o uğurda bir kazaya uğrar: yok olur (Aksoy, 2018, s. 434).

Yoluña Dehhāni bir gün öliser

‘**Ākıbet şuda yiter şulu señek** (D, s. 79, g.12/7).

13. Takkirle yazılan, tedbirle bozulmaz.

İnsan kaderinde yazan neyse onu yaşar. Ne kadar tedbir alınsa da alını yazısını değiştirmeye kimsenin gücü yetmez (Akyalçın, 2012, s. 529).

Her gişkiye ne yazılğanın görür

Anı **bilmeyen** daħı **tedbir ider** (KB, s. 536, t. 81)

14. Üzüm üzüme baka kararır.

Her zaman bir arada bulunan, arkadaşlık eden kimseler; birbirlerine huy aşılrlar (Aksoy, 2018, s. 457).

Gözümle mest ü zülfünle katı 18eşviş içindeyem
Ki üzümle düşecek ben gerek kararar üzümde (KB, s. 387, g. 998/2).

15. Üzümünü ye de bağı sorma.

Önemli olan, sana bir nimetin gelmiş olmasıdır. Ondan yararlanmaya bak.
Nereden geldiğini bilmene gerek yoktur (Aksoy, 2018, s. 456).

Bu hikmeti işit yi üzüm bağı sormağıl

Lâzım nedür ki sen sorasın işbu kıâöili (KB, s. 61, g. 153/6).

3.2. Divanlardaki Deyimler

1. Ağzı sulanmak

Beğenilen bir şeyi elde etme isteği duymak (Akyalçın, 2012, s. 84), İmrenmek;
yeme, içme isteği artmak (TDK).

Ağızuñ añar olur isem **ağızum sulanur**

Lebüñle dişlerüñ için dağı gözüm sulanur (KB, s.514, g.1314/1)

2. Akıl etmek

Akıllica bir iş yapmak, bir önlem almak (Aksoy, 2018, s. 549).

Râyid-i fazlsın itdükçe nazar vakt-i dehâ

Kâyid-i ‘aklsın itdükçe kazâ-gâh-ı fiker (A,s.81,g.27/25)

Kimdür anuñla ber-â-ber bâce nûş iden ki anuñ

Cür ‘asınuñ biri biñ ‘**akl ider** mest ü harâb (A,s.252,m.69/5)

Kaşuñ kemânı cânınna halkuñ kemîn ider

Gamzen hacengi kasd-ı dil ü **akl** u dîn **ider** (A,s.364,m.229/1)

Mâhiyyetini ° **akl idemez** yüzüñ idrâk

Bes sini tasavvur ide mi kimsene hâşâk (A,s.437,m.366/1)

La°lüñi diler derdine dermân gönül anı

°**Akl itdi** işârât bu kânûn-ı şifâya (A,s.554,m.603/4)

3.Akıl vermek

Akıl öğretmek (Aksoy,1988, s.551).

Şerî'at ahmakı nehy itse andan

N'ola çün 'akl virür aña fetva (A,s.186,g.72/11)

ben cân u 'akl virdüm aña kılmadı kabûl

ma'şûka nâzı sehl ola zîrâ rizâdur ol (KB,s.326,g.735/5)

'akl nesne komamış idi ki virmedi aña

tıfl-ı şeş rûze gibidür hele sini bileli (KB,s.340,769/5)

cân diledi benden gözün 'âkl u gönül virdüm bile

tañrım tanuñ ben cân için ma'şûka yacanmamışam (KB,s.417,g.957/3)

4.Aklına gelmek

Hatırlamak, kafasında bir düşünce doğmak (Aksoy, 2018, s. 553-554).

Delü kıldı 'aqlumu gelmez dahı

Başa tatlu dilden kelâm itdi 'ışk (D,s.99,g.49/2).

5.Aklını almak¹

Güzelliği ile büyülemek (Aksoy, 2018, s. 554).

Aldı 'akl u dil ü dîn âl-ile ol ala gözün

Ne kodı dahı ki anuñla beni ider tahvîf (A,s.418,m.327/6)

'Akl alur zülfün gözün kanum içer

Dahı maksûduñ nedür rûhı fidâk (A,s.433,m.357/4)

Kaşlaruñ ° işvesi vü gözleruñ efsûnı-y-ıla

'Akl-ıla dîn ü dil alduñ dahı cânâ ne gerek (A,s.439,m.369/4)

¹ Deyimin geçtiği diğer beyit: A,s.587,m.669/4.

Her ki şâhuñ nazar kıla yañağı alına

Vâlih ola kendüzin unıda 'aklı alına (A,s.556,m.609/1)

Gözün geh 'akl dîn alur gehî cânlar ider gâyet

Bu kamu naks-ıla kimdür hisâba getüren ayı (A,s.587,m.669/3)

6.Aklını (başına) devşirmek

Daha önceki delice, çılgınca düşünceleri, davranışları bırakıp akıllıca bir yol tutmak (Aksoy, 2018, s. 555).

Öişk ehli eger **Öaklımı divşüre** bileydi

Onlar dañı öz başına bir millet olaydı (KB, s.131, g.330/2)

7.Aklını yitirmek (kaybetmek)

Deli gibi olmak (Aksoy, 2018, s. 556).

İçeli Öişkuñ elinden cânım tolu ayağı

Yitürdi Öaklı vü gönül serâb oldı serâb (KB, s.194,g.493/3)

8.(Al) kan dökmek

Yaralamak ya da öldürmek (Aksoy, 1988, s. 762).

Dil habsdedür zülf ile şol hâl arasında

Al kan döker gözlerüm ol al arasında (KB, s.483,g.1237/1)

9.Alın yazısı

Talih, kader, yazgı (Aksoy,1988, s.562).

yazmadı göz yazduğunu bu ciğerümde

başda ne ki **yazludur** ne çâre irişem (KB,s.37,g.81/5)

şükr iderem görelî cemâl-i nigârın

alnuma binüm bu **yazuları** yazana (KB,s.42,g.93/4)

bu cânumuzı nesîme diñüz ki ilte haber

diye **anuñ yazısı** buyıdı yaza bu gice (KB,s.60,g.135/5)

10.Allak bullak olmak

Altı üstüne gelmek, karmakarışık olmak (Aksoy, 2018, s. 566).

Bu dünyābir nefis için olmuş yalaḥ

Dibi yaḥındur anuñdegül ıraḥ

Zülfüñi tağıtma cemŌ eyle begüm

Yoḥsa **olur** bu cihān **alaḥ bulah** (KB, s.525, t.1355)

11.Aman dilemek

Önce direnirken zor karşısında boyun eğip yenenin merhametine sığınmak (Aksoy, 2018, s. 571).

Emjñ durur gönñül eger **āmān dilerse** nola

Ayağı toprağını ben hemjñ hemān severem (KB, s.284, g.722/6)

12.Ant içmek²

Bir şey yapacağına ya yapmayacağına kutsal bir şeyi tanık göstererek söz vermek (Aksoy, 2018, s. 576).

Gözleri oğrı yarın içmemeye **and iç** dir

Serv-i āzādına bu bende gulām iḥer isem (KB, s.435, g.1121/4)

bahar iriḥdi yine yir geyindi hülle bugün

süciye **and iḥene** vācib oldu hulle bugün (KB, s.240, g.609/1)

boynuma saldı kolini aydur ki sev bini

ayrılmamağa **and iḥerem** şol hamâyile (KB, s.65, g.166/5)

tapuñdan özgeye **and iḥmişüz** göremezüz

ayağuuñ toziyile kefarete oldu bize (KB, s.65, g.164/3)

² Deyimin geçtiği diğer beyit: KB, s.63, g.160/3.

hamâ'îl **andmı içdüm** nigârâ sâ'idün için

öpeyim sâkî sakını kefâretdür kefâretdür (KB, s.63, g.158/2)

13.Aralarından su sızmamak

Birbirleriyle çok yakın, sıkı fıkı ahbab olmak (Aksoy, 2018, s. 578).

Hâşâ ki ola gönülüm zülfûñ ile şûrîde

Ma'ûşûk ile 'Âşîkuñ **kıll girmez arasına** (KB, s.464, g.1189/5)

14.Ayağa düşmek

İlgisiz ve yetkisiz kimseler karışmak, artık her yerde bulunabilir olmak (TDK); bir işin ya da kişinin niteliklerinin bozulması, saygınlığının azalması, değerinin düşmesi (Akyalçın, 2012, s. 106).

Ayağa düşmişem mecrûh baña

Lebûñ şehdinden özge mûmiyâ yoñ (KB, s.173, g.436/7)

15.Ayağına düşmek

Çok yalvarmak (TDK); bir kimsenin korumasına sığınmak, yardım etmesi için birisine çok yalvarmak; aman dilemek (Akyalçın, 2012, s. 109).

Ayağına düş bu sâkîñün gönül

Gök ne kıllursa saña elindesin (KB, s.64, g.162/5)

hazân gibi sarar ayağına düş

dilerse yâr 'ışkına nişane (KB, s.217, g.550/6)

16.Ayağına gitmek

Alçak gönüllülük edip birinin yanına gitmek (Aksoy, 2018, s. 596).

Hevâ bende_ol kadar yoğdur sekiz uçmağa girmege

Heves bende_ol kadardur kim **gidem** yâruma **ayağına** (D, s.94, g.40/4)

17.Ayağının tozuyla³

Yoldan gelir gelmez, dinlenmeden (Aksoy,1988, s.598).

Gitmiş idüm saçuñ ile bâd-ı hevâ yolında ben

Şimdi **ayağı tozına** uş yine getürdi bini (KB.s.23,g.45/4)

ben toprağ eylerem yüzi **ayağı tozına**

şâyet ki bir işâret ola ki hâk-i pây ile (KB,s.55,g.124/4)

ayağı tozına yüz ururam

ki göz ağrısı tûtüyâsı kanı (KB,s.57,g.128/2)

çün gözlerüme sürme durur daği yigirek

câna **ayağı tozları** nâzük diyelüm biz (KB,s.61,g.137/7)

gözi câdû gözün hasta kıldı hayli durur

ayağunuñ tozi oldı tûtüyâsı kanı(KB,s.66,g.149/3)

18.Ayak bağı

Kişinin bir yere ayrılmasına ya da yaptığı işi bırakmasına engel olan şey (Aksoy,1988, s.600).

Cân gerek idi uçaydı göge

Hey di zülfüne ki **ayah bağısın** (KB, s.53, g.134/5).

19.Ayak basmak

Bir yere varmak (Aksoy,1988, s.600).

Baş ayağuña koyalı gerçi ki dünyâya başam

Şimdi **ayağı basmışam** ki tapuña ayağ olam (KB, s.271, g.611/2).

20.Ayıbını yüzüne vurmak

Birinin kusurunu yüzüne söylemek (TDK).

³ Deyimin geçtiği diğer beyitler: KB,s.68,g.152/39; KB,s.73,g.164/3; KB,s.149,g.330/4; KB,s.212,g.476/4; KB,s.214,g.482/5; KB,s.223,g.502/2; KB,s.246,g.554/5; KB,s.248,g.559/6.

Güneş sanemā benzeyümez **yüzüne direm**

ÓAybını **yüzünüñ** yine hem **yüzüne direm** (KB, s.37, g. 94/1).

21.Ayrı düşmek

Birbirinden uzakta kalmak (TDK).

Yârdan **ayru düşmişem** her ki düşe ayru yârdan

Etmegi derd-i dil olur bî-şek anuñ ide mi dem (A,s.488,m.467/5)

Ayından **ayru düşeli** günden cemaâlünüñ

Ne günü eklerem ne düni yıl u ayına (A,s.562,m.619/5)

Nice nedīm ü nice dost didi kumrı bigi

Yârinden **ayru düşelden** bu resme Dehhānī (D,s.131,g.102/9)(Divanda yok)

ayru düşeli zülfi gibi oldu perişan

maÓzûr ola cân şimdi dil-ârâmı dilerse (KB, 178,g.448/4)

cân niçe **ayru düşe** senden i cân çünkü hak

Óakd ide sinün bana 'ışkunu kâbın ile (KB, 31, g.77/3)

22.Azı çoğa saymak

Verilen küçük bir armağanı çok beğenmek (TDK).

Perişān söylerüz zırā ki zülfeynüñ perişāndur

Çü zülfünüñün durur bu söz **çoğa saygıl azumuzu** (KB, s.490, g. 1253/7)

23.Bağrı yanmak

Üzüntü çekmek, çok acı duymak (TDK).

Baş koşup ağıyār-ıla bile şalınup yürür

Ėayet odı **bağrumı yakdı** vü baş eyledi (D,s.82,g.18/2)

Firākuñ odı kıılır **bağrumı kebāb** bugün

Ŗuz ekdi zaħmuma hecrüñ zihī ‘azāb bugün (D,s.104,g.59/1)

Sākī şarāb şun ki bugün hecr odına

Bağrum kanı **kebâb** kanından beter yağar (D,s.108,g.65/6)

Bağrum kebâb oldu vü bu tırfa kim gözi

Esridi kan içer nazar itmez kebâba hîç (D,s.123,g.91/3)

24.Baş çekmek

Önayak olmak (Aksoy, 2018, s. 617).

Buyrugında **baş çeken** boynın nite kim pey verüp

Ejdehây u mâr olsun ol reg-i şiryân aña (A,s.25,g.5/62)

25.Baş etmek

Gücü yetmek (TDK).

Lâle kadeh alup ele şâfi cemende şalınur

Taş mı şalınsa **baş idüp** bunca kadeh ki nüş ider (D,s.78,g.10/2)

26.Baş koymak

Bir şey uğruna ölümü göze almak (TDK).

Mezhebüm bu ki işigün Ka^cbe yüzün kiblem ola

Lâ-cerem **baş komışam** kapuña bu mezheb-içün (A,s.501,m.493/6)

27.Başa çıkmak

Gücü yetmek, gücünün daha üstün olduğunu göstermek (Aksoy, 2018, s. 615).

Bini bu rûzigâr ider yândan ırâh

Kim **başa çıhdı** kim çihısr rûzigâr-ıla (A,s.559,m.615/6)

‘ışkı odı dilberün bu **başa çiharsa**

ola ‘aceb ol od ile **başa çiharsa** (KB,s.36,g.80/1)

28.Başına kakmak

Yaptığı iyiliği yüzüne vurmak, birini üzme (Aksoy, 2018, s. 616).

Suçlu kuluşam gel beni öldür ya bağışla

Bir suçumu biş kez **başıma** niçe **kaşasın** (D,s.113,g.74/5)

29.Başını alıp gitmek

Kimseye danışmadan ve nereye gideceğini söylemeden, çevresindekilerle

ilgisini kesip, bulunduğu yerden uzaklaşmak (Aksoy, 2018, s. 623).

Ak çadı(rı)n **başına** alubanın şahrayān

Kat kat olup çıkar uş hayl-i şükûfe çü benāt (D,s.73,g.3/6)

züfi yili koşusın işitdüm

aldum başum ol diyâra **düşdüm** (KB,s.150,g.333/6)

30.Başını kaşımaya vakti olmamak

Elindeki işleri yapılması gereken zamanda yetiştiremeyecek ve arada en küçük başka bir iş yapamayacak kadar sıkışık durumda bulunmak (Aksoy, 2018, s. 624).

Düşeli gönül göz ü kaşına

Furşat bulmaz başın kaşına (D,s.109,g.67/1)

31.Baştan aşağı (Başdan ayağa, A'dan Z'ye, baştan başa)⁴

Tamamıyla, hepsi, baştan sona (Aksoy, 2018, s. 628).

Şâneye sor zülfüññ bendinde câñlar hâlini

Ki anları yile viren **başdan ayağa** şânedür (A,s.385,m.261/6)

ÔÂlemi baştan başa pür-şûr u şer fitne kılur

Her kaçan kim sihr-ile fettân kaşını çîni der (A,s.621,g.Z6/3)

Niyyeti Dehhânîñ bu kim saçun bigi kuça

Boyunı **başdan ayağa** gör perîşân niyyetin (D,s.117,g.80/7)

Bu resme ki Dehhânî-durur şem‘ gibi zâr

Başdan ayağa hem yana pâyân ire umma (D,s.127,g.98/9)(Divanda olmayan)

la'l-i lebüñññ hırsıyile uşda vücûdı

başumdan ayağuma degin cümle diş itdüm (KB,s.94,g.208/4)

⁴ Deyimlerin geçtiği diğer beyitler: KB,s.161,g.355/9; KB, s.180,g.398/4; KB,s.99,g.218/5; KB,s.265,g.606/3; KB,s.271,g.611/4; KB,s.334,g.753/4; KB,s.432,g.990/1.

32.Bayram etmek

Çok sevinmek (Aksoy, 2018, s. 630).

baña peyveste kaşuñı çü gösderür şeha hüsnüñ
gel imdi **bayram idelüm** hilâlünle çü kurbânâm (KB,s.146,325/5)
kılalum her gece **bayram** kaşuñuñ ayıyile
çü güneş yüzüñ ile tutmuşuz uş orucını (KB,s.332,g.749/2)

kurbân diledi câi kaşuñ **bayramum** oldur
didüm ana bu nükteyi koçına mı dirsın (KB,s.514,g.1177/9)

33.Belaya çatmak (düşmek, girmek)

Beklenmeyen bir bela ile karşılaşmak (Aksoy, 2018, s. 631).

Göñül ki ‘ışk-ıla zülf-i dil-rübâya düşer
Hevâ-yı ‘âlem-i cândur diyü **belâya düşer** (A,s.371,m.237/1)

34.Can almak⁵

1) Öldürmek. 2) canını verdirecek kadar memnun etmek. 3) Sıkıntıya sokmak (TDK).

La’l-i lebüñ firâkı mihnetle **cânum** aldı
Gör bahtı ki oldı baña ab-ı Hayât kâtil (A,s.131,g.53/15)

Gözüñ **cânumı almah** ister-imiş bend
Zi insâniyyet iderse ol hüner-mend (A,s.289,m.128/4)
Ne belâdur ala gözüñ k’al-ıla **cânlar alur**
Bu kamer devrinde sen bu fitne-i devrânı gör (A,s.305,m.150/5)
Cân alup olmadı gözüñ sâkin
Fitneden kasdı anuñ meger dîndür (A,s.313,m.160/5)

⁵ Deyimlerin geçtiği diğer beyitler: A,s.332,m.185/4; A,s.343,m.199/3; A,s.346,m.204/1; A,s.385,m.260/3; A,s.385,m.261/3; A,s.385,m.261/5; A,s.387,m.265/3; A,s.389,m.270/2; A,s.394,m.277/3; A,s.409,m.309/6; A,s.411,m.313/5; A,s.427,m.345/3; A,s.434,m.359/1; A,s.437,m.365/5; A,s.442,m.376/5; A,s.446,m.383/5; A,s.449,m.391/2; A,s.450,m.391/7; A,s.454,m.400/6; A,s.477,m.445/5; A,s.447/2; A,s.489,m.470/2; A,s.492,m.475/6; A,s.499, m.487/7; A,s.499,m.488/6; A,s.514,m.516/7; A,s.562,m.619/6; A,s.576,m.653/3; A,s.582,m.659/4; A,s.584,m.664/2; A,s.596,m.686/4; A,s.600,m.694/5; A,s.603,m.700/2; A,s.612,m.717/4; A,s.614,m.722/2; KB,s.381,g.868/5.

Hezârân **cân alup** her bir bahışda

Kanamazlar dahı kanı bu gözler (A,s.330,m.182/4)

35.Can feda⁶

Çok beğendiğim bu kişi, şey ya da davranış uğruna kendimi feda etsem değer
(Aksoy, 2018, s. 677).

Mîr Sülmâsın u olsun ten ü **cân** saña **fidî**

Şâh-ı sultân-ı cihânsın u meh-i dîn perver (A,s.81,g.27/28)

Fidâ kılâm yoluña **cânı** bir dahı görsem

Senüñ cemâlünüñ kim rahmet-i dü-câlemdür (A,s.103,g.39/26)

Niçe kim huni gözüne **canlar** iderem **fidî**

Hoş idemez binüm-ile hiç ol bece-huy huy (A,s.195,tc.2/1-4)

Fidî saña dil ü **cân** iy dil-ârâm

Ki sinüñle bulur cân u dil ârâm (A,s.208,tk,5/2-1)

Yâr oldur Ahmedî ki ‘alâ-küllî-hâl aña

Cân u cihânı itse **fidî** yâra sehl ola (A,s.228,m.22/7)

⁶ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.228,m.23/7; A,s.234,m.35/6; A,s.284,m.121/6; A,s.325,m.176/1; A,s.353,m.213/5; A,s.386,m.262/5; A,s.390,m.270/7;; A,s.393,m.275/7; A,s.404,m.298/6; A,s.409,m.309/5; A,s.415,m.321/1; A,s.416,m.322/6; A,s.420,m.330/5; A,s.430,m.352/1; A,s.436,m.364/4; A,s.442,m.375/4; A,s.445,m.383/1; A,s.449,m.389/7; A,s.452,m.396/2; A,s.459,m.411/5; A,s.471,m.433/6; A,s.477,m.444/6; A,s.486,m.463/4; A,s.487,m.464/9; A,s.500,m.491/3; A,s.501,m.493/1; A,s.510,m.510/5; A,s.514,m.516/7; A,s.518,m.525/9; A,s.519,m.526/7; A,s.520,m.530/1; A,s.524,m.537/7; A,s.543,m.578/7; A,s.552,m.599/7; A,s.563,m.621/9; A,s.562,m.623/7; A,s.570,m.636/4; A,s.583,m.661/2; A,s.599,m.691/7; A,s.611,m.714/7; D,s.92,g.36/2; D,s.121,g.88/5; KB,s.173,g.382/3; KB,s.175,g.175388/2; KB,s.206,g.462/5; KB,s.210,g.472/1; KB,s.191,g.484/2; KB,s.402,g.919/3; KB,s.406,g.930/1; KB,s.445,g.1022/1; KB,s.460,g.1053/4; KB,s.479,g.1098/2; KB,s.495,g.1136/5; KB,s.500,g.1146/4; KB,s.524,g.1194/5; KB,s.583,g.1324/2; Rubailer; KB,s.583,g.1327/2; Rubailer; KB,s.584,g.1332/2; Rubailer; KB,s.587,g.1347/1;Rubailer; KB,s.608,g.1456/1.

36.Can vermek⁷

1.Ölmek. 2. Bir şeyi hayatını onun uğruna feda edecek kadar istemek. 3. Güçlendirmek ya da yaşar duruma getirmek (Aksoy, 2018, s. 678).

Ayaguñ tozına viren kişi cân

Ticâret itmiş olur lîki râbih (A,s.46,g.16/19)

Cân viremez ve-lîki hisâbınca topraguñ

Yâkût-ıla zümürürü ü mercân bağışlaya (A,s.176,g.69/5)

Haber cânndan virür zülfüñ nesîmi

Aña beñzeye mi ey dil-ber benefşe (A,s.177,g.70/2)

Didüm biñ cân virem bir dem visalüñ

Elüme gire mi didi ki lâ lâ (A,s.222,muhammes.12/3)

Yoluñda cân viren kişi biñ cânna irişür

⁷ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.253,m.72/2; A,s.265,m.94/7; A,s.267,m.98/3; A,s.274,m.108/4; A,s.276,m.111/2; A,s.284,m.122/5; A,s.288,m.127/7; A,s.290,m.130/4; A,s.135,m.135/1; A,s.310,m.156/6; A,s.331,m.183/3; A,s.339,m.194/1; A,s.345,m.201/7; A,s.352,m.211/4; A,s.353,m.213/6; A,s.362,m.225/4; A,s.388,m.268/2; A,s.396,m.282/9; A,s.406,m.301/8; A,s.420,m.330/5; A,s.421,m.333/5; A,s.427,m.343/5; A,s.430,m.352/2; A,s.439,m.369/3; A,s.439,m.369/7; A,s.449,m.389/7; A,s.465,m.421/9; A,s.479,m.447/6; A,s.480,m.450/7; A,s.488,m.466/7; A,s.492,m.475/6; A,s.501,m.493/3; A,s.501,m.493/7; A,s.508,m.506/; A,s.508,m.506/9; A,s.520,m.530/5; A,s.521,m.531/6; A,s.530,m.550/3; A,s.533,m.557/6; A,s.562,m.620/1; A,s.563,m.621/9; A,s.581,m.656/3; A,s.582,m.658/5; A,s.585,m.664/7; A,s.598,m.689/9; A,s.606,m.706/8; A,s.610,m.713/2; A,s.618,m.731/4; D,s.72,g.2/8; D,s.86,g.24/7; D,s.92,g.36/1; D,s.115,g.78/2; D,s.122,g.90/4; D,s.72,g.2/8; KB,s.2,g.3/4; KB,s.6,g.10 /1; KB,s.25,g.53/3; KB,s.36,g.80 /4; KB,s.39,g.85 /5; KB,s.49,g.111/6; KB,s.58,g.131 /1; KB,s.58,g.131 /5; KB,s.59,g.132 /4; KB,s.62,g.140/5; KB,s.73,165 /2; KB,s.80,g.178/5; KB,s.82,g.182 /1; KB,s.86,s.190/7; KB,s.94,g.207/3; KB,s.94,g.207/5; KB,s.105,g.233/5; KB,s.108,g.240/7; KB,s.134,g.299/7; KB,s.154,g.341/3; KB,s.154,g.341/4; KB,s.154,g.341/8; KB,s.160,g.354/8; KB,s.165,g.365 /3; KB,s.167,g.368 /5; KB,s.217,g.489/1; KB,s.217,g.489/2; KB,s.220,g.496/4; KB,s.222,g.499/5; KB,s.226,g.509/7; KB,s.227,g.512/2; KB,s.237,g.534/3; KB,s.237,g.535/3; KB,s.251,g.564/6; KB,s.263,g.594/1; KB,s.270,g.608/5; KB,s.273,g.616/4; KB,s.286,g.645/6; KB,s.289,g.652/1; KB,s.302,g.680/5; KB,s.304,g.684/5; KB,s.305,g.687/3; KB,s.321,g.724/3; KB,s.327,g.737/2; KB,s.331,g.747/2; KB,s.339,g.767/1; KB,s.340,g.769/2; KB,s.341,g.772/6; KB,s.342,g.774/4; KB,s.357,g.809/2; KB,s.370,g.840/5; KB,s.377,g.859/1; KB,s.377,g.859/2; KB,s.377,g.860/7; KB,s.396,g.906/2; KB,s.400,g.915/1; KB,s.400,g.915/2; KB,s.400,g.915/3; KB,s.400,g.915/4; KB,s.400,g.915/5; KB,s.405,g.927/7; KB,s.405,g.928/1; KB,s.406,g.930/1; KB,s.407,g.931/1; KB,s.408,g.935/2; KB,s.416,g.954/5; KB,s.419,g.960/1; KB,s.421,g.966/1; KB,s.425,g.974/4; KB,s.435,g.997/5; KB,s.435,g.997/7; KB,s.447,g.1025/2; KB,s.452,g.1036/6; KB,s.452,g.1036/7; KB,s.456,g.1045/10; KB,s.461,g.1056/1; KB,s.461,g.1056/3; KB,s.479,g.1098/3; KB,s.481,g.1101/3; KB,s.479,g.1097/1; KB,s.464,g.1063/7; KB,s.490,g.1124/3; KB,s.493,g.1133/2; KB,s.494,g.1134/5; KB,s.503,g.1152/7; KB,s.510,g.1166/9; KB,s.531,g.1209/8; KB,s.537,g.1225/6; KB,s.547,g.1246/7; KB,s.555,g.1263/1; KB,s.555,g.1263/7; KB,s.556,g.1264/6; KB,s.556,g.1264/7; KB,s.563,g.1280/5; KB,s.564,g.1284/1; KB,s.517,g.1297/2; KB,s.571,g.1297/7; KB,s.g.1324/1 (Rubai); KB,s.521,g.1337/1 (Rubai); KB,s.593,g.1379/2 (Rubai); KB,s.596,g.1396/1 (Rubailer); KB,s.600,g.1417/1 (Rubailer) ; KB,s.601,g.1420/1.

Ne gam şebe yitüre ne çün kim Güher bula (A,s.234,m.36/4)

37.Can yakmak

1.Zulmetmek, eziyet etmek. 2.Bir kimseyi büyük zarar ve ziyana sokmak (Aksoy, 2018, s. 678).

Fürkatüñüñ hurkatı **cânlar yahar**

Zelzele's-sa^cati şey'ün ^cazîm (A,s.468,m.427/4)

Senüñ gözün-durur bir Türk-i cengî

Ki **cânları yahar** anuñ hecengi (A,s.616,m.726/1)

38.Canı yanmak⁸

1.Bir yeri acımak. 2. Bir zarara uğramak (Aksoy, 2018, s. 676).

'Işk nârı nûrdur yaharsa **yahsun cânımı**

Şem ' ol yig kim yahılup ucdan uca nûr ola (A,s.237,m.42/6)

Nite kim şem' süz u tâb u mihr ü kahruñ odında

Yanar cânım erir cismüm dudagum huşk u gözüm ter (A,s.82,g.28/7)

Yañağuş şem^c-i safâdur heves-ile aña ben

Dilümi **cânımı yanmahlığa** pervâne virem (A,s.473,m.436/3)

Yıldı Ahmedînüñ göñlüni hem **yahdı cânım** gözlerün

Ruhsat necin virdün ^caceb bu cadu-yı hûn-h ^cäreye (A,s.540,m.571/7)

Bilse-y-idüm hierün odı **cânımı yahasını**

Virmez-idün ^cışk eline göñlümüñ yahasını (A,s.569,m.634/1)

39.Canına yetmek

Bir sıkıntı, dayanılmaz hale gelmek (Aksoy, 2018, s. 674).

⁸ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.571,m.638/1; KB,s.229,g.516/2; KB,s.265,g.600/2; KB,s.356,g.808/1.

Gözi yaraladı beni **yitdi** yarası **cânuma**

Demreni çihmadı henüz sehl ola yâr yarasıdur (KB,s.322,g.725/3)

40.Canla başla

Hiçbir özveriden kaçınmayarak, bütün yorgunluklara katlanarak, var gücü ile (Aksoy, 2018, s. 677).

Niçe bir karşumuza göz ile kaş oynadısar

Kaçan ise bu yola **cân ile baş** oynadısar (KB,s.172,g.379/1)

41.Ciğeri parçalanmak

Birinin üzücü durumuna pek çok acımak (Aksoy, 2018, s. 1131).

Ne bile sıhhat-ıla yatan ol kişi hâlin

Ki derd-ile **ciğeri** rîş ü **pâre pâre** yatur (A,s.333,m.187/3)

42.Ciğeri kebab olmak⁹

Büyük bir acıya uğramak, bir acıdan içi yanıyor gibi olmak (Aksoy, 2018, s. 682).

Ayrılıguñ odı **cigerümi kebâb ider**

Şavkuñ ‘azâbı gözümü deryâ-yı âb ider (A,s.374,m.241/1)

Mestâne gözlerüñ ki cihânı harâb ider

Halkı yahıban oda **ciğerler kebâb ider** (A,s.375,m.243/1)

Budur cevâb ol söze kim didi Ahmedî

Ayrılıguñ odı **cigerümi kebâb ider** (A,s.388,m.266/9)

zücâcî câma yürek meyini gözümde kodum

irâdetüñ var ise uş **ciğer kebâb idesin** (KB,s.157,g.348/3)

⁹ Deyimin geçtiği diğer beyitler: KB,s.204,g.457/6; KB,s.218,g.492/1; KB,s.219,g.493/1; KB,s.219,g.494/1; KB,s.402,g.920/3; KB,s.434,g.993/4; KB,s.440,g.1008/1; KB,s.522,g.1191/1.

ciğer kebâb u yaşumdur şerâb işbu ‘aceb
ki gönülüm geyigi gamzesiyile mecrûh (KB,s.185,g.411/2)

43.Ciğeri yanmak¹⁰

Büyük bir acıya uğramak, bir acıdan içi yanıyor gibi olmak (Aksoy, 2018, s. 682).

Eyit ki lâleye kim urdı böyle **dâg-ı ciğer**
Güli kim itdi sahîh ü ya nergisi rencûr (A,s.68,g.24/43)

Senüñ ‘ışkuñ u şavkun u firâk u derdüñ-ile oldı
Gönül mahzûn u göz-pür-hûn **ciger kânun** yüzüm micmer (A,s.82,g.28/6)

Lâleye bu gam urdı **dâg-ı ciger**
Nergisi bu mahâfet itdi sakîm (A,s.153,g.62/10)

Yolı tozına bende ‘anber ü misk
Kılıpdur hulkı reşkinden **ciger hûn** (A,s.202,tk.2/4-3)

Zihî **dâg-ı ciger** kim zâg-ıçun çarh
Sürer tûtî-yi tûbâ âşiyânı (A,s.214,tk7/5-2)

44.Dem çekmek

İçki içmek (Aksoy, 2018, s. 711).

Bir **dem çekem** cevr elinden top tolu derdi dürdini
Bir lahza hayvân suyını la’l-i lebinden aş ara (KB, s.378, g.861/4)

¹⁰ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.231,m.29/9; A,s.302,m.146/4; A,s.304,m.148/5; A,s.305,m.149/6; A,s.316,m.165/6; A,s.333,m.187/2; A,s.355,m.216/4; A,s.377,m.245/1; A,s.377,m.245/2; A,s.377,m.245/3; A,s.380,m.250/4; A,s.255,m.255/7; A,s.395,280/6; A,s.432,m.355/1; A,s.440,m.373/2; A,s.458,m.408/4; A,s.491,m.474/3; A,s.495,m.481/4; A,s.515,m.519/8; A,s.519,m.529/1; A,s.522,m.534/3; A,s.541,m.573/7; A,s.562,m.620/3; A,s.604,m.702/8; A,s.620,g.Z3/3; KB,s.225,g.506/3.

45. Dem vurmak¹¹

Olmayacak ya da gücünü aşan bir durum üzerinde konuşmak (Aksoy,2018, s.711).

Şafak rebgin görüp meftûn oluban

Sanursın subh şefkatle **urur dem** (A,s.145,g.58/22)

Ne dil ki anuñ senâsından **dem urmaz**

Yig oldur ki ola sûsen bigi ebkem (A,s.146,g.58/39)

Sabâh mihrûñ-ile **urdi dem** ‘aceb gündür

Bu ki itdi şem‘ bigi nûr-ıla dehân rûşen (A,s.171,g.67/21)

Çözmiş benefşe zülfini kim müşg-i terden **dem ura**

Miskin işitmez kulağı kim ala zülfünden haber (A,s.303,m.148/4)

Sabâ zülfünden **urdi dem** anuñ-ıçun

Adı ‘îsî-dem olup meşhûr (A,s.318,m.168/4)

¹¹ A,s.334,m.188/3; A,s.390,m.271/8; A,s.401,m.292/9; A,s.471,m.434/2; A,s.472,m.434/10; A,s.488,m.467/8; A,s.493,m.476/7; A,s.511,m.511//; A,s.551,m.598/5; A,s.556,m.608/3; A,s.556,m.608/3; A,s.589,m.672/2; KB,s.104,g.231/4; KB,s.193,g.432 /7; KB,s.279,g.627/2; KB,s.312,g.705/2; KB,s.315,g.711/1; KB,s.321,g.723/9; KB,s.327,g.738/2; KB,s.353,g.801/2; KB,s.369,g.839/7; KB,s.393,g.900/2; KB,s.445,g.1021/3; KB,s.449,g.1030/5; KB,s.452,g.1036/1; KB,s.452,g.1036/3; KB,s.461,g.1056/3; KB,s.507,g.1160/1; KB,s.507,g.1160/2; KB,s.507,g.1160/3; KB,s.507,g.1160/4; KB,s.507,g.1160/5; KB,s.518,g.1182/5; KB,s.529,g.1205/5; KB,s.551,g.1255/3; KB,s.555,g.1264/1; KB,s.555,g.1264/3; KB,s.566,g.1287/4; KB,s.569,g.1295/3; KB,s.572,g.1300/6; KB,s.575,g.1305/4; KB,s.576,g.1377/2; KB,s.581,g.1318/5.

46. Derde derman olmak¹²

Soruna çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare göstermek (TDK).

Derd ü belâdadur niçe kim tende ola cân

Fikr eylegil bu derde ki ne nesnedür **devâ** (A,s.14,g.5/20)

Fikrin encâmuñ unt Cem bigi câm-ı la'l iç

Kim bu **derde** dahı nesne olmadı olmaz **devâ** (A,s.26,g.7/12)

Göñüldeki maraza tîz irür **devâ** zînhâr

Ki nâzûk olur u her **derde** døyemez bu mizâc (A,s.44,g.15/14)

¹² Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.103,g.39/20; A,s.106,g.43/8; A,s.124,g.50/27; A,s.51/14; A,s.160,g.64/19; A,s.175,g.68/14; A,s.176,g.69/9; A,s.206,tk.4/3-5; A,s.213,tk.7/3-6; A,s.223,m.13/2; A,s.225,m.18/2; A,s.240,m.48/1; A,s.240,m.48/4; A,s.241,m.48/8; A,s.249,m.63/1; A,s.260,m.85/2; A,s.268,m.100/4; A,s.282,m.119/2; A,s.297,m.139/4; A,s.343,m.199/4; A,s.344,m.200/7; A,s.347,m.205/1; A,s.368,m.232/6; A,s.373,m.239/6; A,s.375,m.242/1; A,s.377,m.244/6; A,s.391,m.273/5; A,s.396,m.282/3; A,s.399,m.287/4; A,s.400,m.290/6; A,s.415,m.321/3; A,s.418,m.327/4; A,s.427,m.344/4; A,s.429,m.348/4; A,s.432,m.355/3; A,s.444,m.380/8; A,s.446,m.383/7; A,s.449,m.390/4; A,s.453,m.398/4; A,s.464,m.419/15; A,s.472,m.435/1; A,s.473,m.436/1; A,s.481,m.452/4; A,s.483,m.456/8; A,s.488,m.468/76; A,s.490,m.471/3; A,s.517,m.523/5; A,s.518,m.525/6; A,s.521,m.531/6; A,s.521,m.532/7; A,s.544,m.581/4; A,s.546,m.586/1; A,s.547,m.589/2; A,s.548,m.590/5; A,s.553,m.601/2; A,s.554,m.603/4; A,s.563,m.621/10; A,s.563,m.622/3; A,s.570,m.636/6; A,s.592,m.677/5; A,s.600,m.694/2; A,s.603,m.699/7; A,s.610,m.713/3; A,s.612,m.717/2; A,s.615,m.724/4; D,s.127,g.98/1 (Divanda olmayan); D,s.129,g.100/1; (Divanda yok); D,s.72,g.2/10; D,s.75,g.5/1; D,s.80,g.13/1; D,s.82,g.16/7; D,s.86,g.23/6; D,s.89,g.29/3; D,s.90,g.31/2; D,s.91,g.33/3; D,s.95,g.41/1; D,s.96,g.44/1; D,s.102,g.54/1; D,s.104,g.58/5; D,s.105,g.60/1; D,s.106,g.62/7; D,s.121,g.87/4; D,s.122,g.89/5; KB, s.9,g.14/5; KB,s.21,g.42/7; KB,s.29,g.62/2; KB,s.31,g.67/1; KB,s.53,g.120/1; KB,s.55,g.124/2; KB,s.55,g.124/6; KB,s.57,g.128/1; KB,s.67,g.150/2; KB,s.101,g.224/1; KB,g.124,g.278/1; KB,s.125,g.280/1; KB,s.138,g.307/11; KB,s.140,g.313/8; KB,s.157,g.348/7; KB,s.158,g.350/4; KB,s.161,g.355/3; KB,s.163,g.360/5; KB,s.174,g.384/2; KB, s.175,g.385/5; KB,s.180,g.399/5; KB,s.182,g.405/2; KB,s.186,g.413/2; KB,s.187,g.418/1; KB,s.195,g.436/4; KB,s.196,g.437/6; KB, s.198,g.442/3; KB,s.199,g.445/1; KB,s.211,g.473/3; KB,s.217,g.488/7; KB,s.223,g.503/3; KB,s.235,g.528/1; KB,s.235,g.529/2; KB,s.256,g.578/6; KB,s.262,g.592/1; KB,s.265, g.598/3; KB,s.276,g.621/1; KB,s.277,g.622/7; KB,s.277,g.624/2; KB,s.283,g.638/1; KB,s.284,g.639/5; KB,s.286,g.644/5; KB,s.286,g.645/2; KB,s.287,g.647/1; KB,s.293,g.660/3; KB,s.311,g.701/5; KB,s.314,g.709/5; KB,s.318,g.718/3; KB,s.333,g.751/6; KB,s.338,g.763/1; KB,s.340,g.768/4; KB,s.357,g.809/7; KB,s.360,g.815/3; KB,s.372,g.846/4; KB,s.373,g.849/1; KB,s.373,g.850/3; KB,s.374,g.852/4; KB,s.383,g.875/1; KB,s.384,g.877/4; KB,s.397,g.908/2; KB,s.400,g.915/4; KB,s.403,g.922/5; KB,s.406,g.929/7; KB,s.407,g.931/2; KB,s.408,g.933/3; KB,s.414,g.948/2; KB,s.417,g.956/3; KB,s.435,g.997/3; KB,s.451,g.1034/4; KB,s.454,g.1041/7; KB,s.461,g.1056/1; KB,s.468,g.1071/2; KB,s.478,g.1094/6; KB,s.480,g.1098/4; KB,s.487,g.1117/1; KB,s.494,g.1133/7; KB,s.494,g.1134/5; KB,s.498,g.1139/3; KB,s.499,g. 1144/2; KB,s.503,g.1152/4; KB,s.504,g.1153/1; KB,s.511,g.1168/9; KB,s.524,g.1194/7; KB,s.524,g.1195/2; KB,s.545,g.1242/1; KB,s.547,g.1246/10; KB,s.552,g.1256/4; KB,s.558,g.1269/1; KB,s.562,g.1280/1; KB,s.566,g.1287/1; KB,s.572,g.1300/4; KB,s.605,g.1444/2; KB,s.589,g.1359/1 (Rubailer); KB,s.597,g.1402/1 (Rubailer); KB,S.600,g.1414/2 (Rubailer); KB,s.602,g.1426/1 (Rubailer).

Bu **derde** şer'den iste **devâ** dilerseñ kim
Tabîb şer' idebilür hemîn bu derde 'ilâc (A,s.44,g.15/15)

Dudaguñuñ la'li cân **derdine dermân** yaraşur
Pes aña her kim dir-ise âb-ı hayvân yaraşur (A,s.84,g.29/1)

47.Devlete erişmek (Devlet kuşu)

Umulmadık bir talih (Aksoy, 2018, s. 716).

Bahâr-ı **devletüñe** irmesün hazân kim anuñ
Olur hevâsı-y-ıla bâg u bû-sitan rûşen (A,s.173,g.67/43)

Ayagına nisâr idem cânımı eger
Bir dahı el virürse baña **devlet-i visâl** (A,s.447,m.385/8)

Bahtum benim uyhuda-y-ıdı şükr aña kim
Uyhudan anı **devleti** bîçâre irürdi (A,s.602,m.698/5)

48.Dile düşmek

Uygunsuz davranışı yüzünden çevrede onun için kötü şeyler söylenmek (Aksoy, 2018, s. 719).

Dile düşdi söz bigi hak söz didügi-çün dili
Lâ-büd oldu bu bihişt-âbâd bir zindân aña (A, s. 24, g.5/57)

49.Dil uzatmak

Durumuna göre yapmaması gerekirken saygısızca sözleriyle birini kötölemek (Aksoy, 2018, s. 723).

Dil uzatdı señaya süsen kim
Hak bendinden irdi aña necât (A,s.40,g.13/9)

Yaşam-ıla reng-i sûzum **dil uzatdı** şem^c bigi
Nice gizlü kala derdüm i^caceb bu cân içinde (A,s.527,m.545/5)

50.Dinden imandan çıkmak

Çok öfkelenip dinin yasakladığı küfürleri savurmak (Aksoy, 2018, s. 723).

Kara göz ile çün cândan çıharduñ

Çıharma bârî dînden senden ıraḥ (KB, s.47, g.105/5)

Ayır nigâra bu kâfir saçuñı îmândan

Müşevveş eyleme **çıharma beni dînden** (KB,s.507,g.1161/2)

51.Elinden düşürmemek

Sürekli olarak elinde tutup kullanmak (Aksoy, 2018, s. 758).

Cüvândur nev-hevesdür zevke lâle

Anuñ-çun **düşmez elinden** piyâle (A, s. 204, tk III/4)

52.Gönlünden geçirmek

İçinden, bir şey yapmayı ya da bir şeyin olmasını istemek (Aksoy, 2018, s. 800).

Ulaşıḥdur ne **göñülden geçerse**

Bir ırmağ olup aka cân içinden (KB, s.98, g.217/6)

53.Gönül almak¹³

Gücenmiş olsun olmasın bir kimseyi, güzel sözle, uygun davranışla, bir armağanla hoşnut etmek, sevindirmek (Aksoy, 2018, s. 802).

Göñül aldı gözün cân dahı isder

Uş aña dahı Bismi'llah salâdur (A,s.317,m.166/7)

Saçuñ reyhânı kim hayrânıdur cân

Göñül almağa fettân-ı zemândur (A,s.326,m.177/5)

¹³ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.435,m.361/6; A,s.436,m.364/5; A,s.439,m.369/4; A,s.439,m.371/3; A,s.500,m.490/1; A,s.537,m.567/1; A,s.603,m.700/2; A,s.612,m.717/4; D,s.84,g.20/1; D,s.89,g.30/1; D,s.90,g.32/3; D,s.103,g.57/5; D,s.104,g.58/1; D,s.124,g.93/4; KB,s.37,g.81/7; KB,s.80,g.178/6; KB,s.94,g.207/7; KB,s.99,g.218/7; KB, s.254,g.572/1; KB,s.312,g.705; KB,s.373,g.855/3; KB,s.375,g.856/2; KB,s.440,g.1009/1; KB,s.495,g.1136/7.

Gamzeñ çü ‘akl u dîn ü **dil aldı** eyit dahı
Kaşuñ ne korhudur beni zülfün ne kîn ider (A,s.365,m.229/2)

Cân u **gönül alup** olmaz fitneden sâkin gözüñ
Kasdı şimdi ol bî-emânuñ dîn-ile îmânedür (A,s.385,m.261/5)

Zülfün bigi **gönül aluban** dutamaz karâr
Diler ki Türk-i tâzi ide îmâne beñlerüñ (A,s.428,m.346/6)

54.Gönül bağlamak¹⁴

Sevgi ile bağlanmak (Aksoy, 2018, s. 802-803).

Gönül kimesneye **bağlanma** dünyada iy yâr
Ki gitti cümle kerem ehli kalmadı deyyâr (A,s.76,g.26/1)

dil sîneñe **bağlandı** cân asıldı lebüñden
her mevlevî gerek düze bent ü şeker - âviz (KB,s.4,g.6 /2)

tarab atına nigârâ **gönül** çü **bağladı** zîn
gerek ki ma rekesine felek kıla tahsîn (KB,s.17,g.32 /1)

bî-dâda **gönül bağladı** cânım gözüñ ile
biñ pâre kılursañ dahı ol varmaya dâda (KB,s.165,g.365/2)

zülfüyle ‘akd-i ‘ahdi **bağladıyidi gönüm**
turmadı ol siye-kâr eyledügi karâra (KB,s.313,g.706/3)

55.Gönül darlığı

1)İç sıkıntısı. 2) Hoş görmezlik (Aksoy, 2018, s. 802).

Gerçi pinhândur bu **tar gönülümde** sırrı la’lüñüñ
Büy-ı zülfün şarka garba intişâr olmuş durur (KB, s.142, g.315/8)

¹⁴ Deyimin geçtiği diğer beyitler: KB,s.513,g.1173/7; KB,s.514,g.1174/5; KB,s.524,g.1194/3.

56.Gönül kaptırmak

Aşık olmak, aşırı sevgiden kendisini kurtaramamak (Aksoy, 2018, s. 803).

Gönlümi kapdı gözün alıamazam elden,

Şöyle ki yaz keklığın zebûn ide şâhîn (KB,s.41.g.91/2)

cân alur ‘akl aparur **gönül kapar**

hükm çün anuñ durur ne çâredür (KB,s.157,g.347/2)

57.Gönül vermek¹⁵

Sevgi ile bağlanmak (Aksoy, 2018, s. 803).

Bu fenâ deyrine **göñül virme**

Ki saña menzil ola dâr-ı hulûd (A,s.49,g.17/18)

Sen rûh-ı rûhsın saña **göñlini virene**

Virürse cân lebündeki şol yara sehl ola (A,s.227,m.22/4)

Nakş arada bahânedür ehl-i basîrete

Nakkâşa **vire göñlüni** her kim basîr ola (A,s.236,m.39/8)

Ne korhudur **ki virür gönlüme** benüm gamzen

Harâb yirden ala mı kimesne bâc u harâc (A,s.268,m.100/6)

Dil ü can virdüm ü îmân yoluña

Dahı Bârî nicesi ola tefrîd (A,s.284,m.122/5)

58.Gönül yarası

Kişiyi çok derin üzüntü içinde bırakan acı (Aksoy, 2018, s. 804).

Ben severem **göñülde yarasını** ki gözinüñ

¹⁵ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.403,m.296/5; A,s.531,m.554/4; A,s.546,m.586/1; A,s.546,m.586/2; A,s.562,m.620/2; A,s.615,m.725/1; D,s.128,g.99/6 (Divanda yok); D,s.128,g.99/9 (Divanda yok) D,s.92,g.35/2; D,s.104,g.58/4; D,s.113,g.74/3; D,s.118,g.83/3; D,s.124,g.94/3; KB,s.119,g.267 /3; KB,s.132,g.295/3; KB,s.158,g.350 /8; KB,s.184,g.408 /1; KB,s.263,g.594/1; KB,s.277,g.623/7; KB,s.293,g.661/1; KB, s. 299,g.675/3; KB,s.331,g.747/2; KB,s.340,g.769/2; KB,s.342,g.774/4; KB,s.350,g.795/2; KB,s.359,g.815/1; KB,s.398,g.910/3; KB,s.417,g.957/3; KB,s.421,g.966/2; KB,s.456,g.1045/1.

Gül 'ışkına ola yine hem hârî dileyen (KB, s.172, g.380/3)

kirpügi ne kıldığını sen sanma mu'ammâ

gönlümde anuñ **yarası** meşrûh degül mi (KB,s.455,g.1043/3)

irmeyeli la'linden gönlüme müferrih hîç

merhem yazılmaz oldu **dildeki yarasına** (KB,s.521,g.1189/6)

59.Göze girmek

Davranışları ve yetenekleriyle sevgi ve güven kazanmak (Aksoy, 2018, s. 809).

Tutağın şûrın didüm şîrîn didi

Gözüme girsin göre şûrın lebüñ (KB, s. 158, g.350/6)

60.Gözü açılmak

Eskiden bilmediği, anlamadığı birçok şeyi öğrenip işine gelenle gelmeyi ayırt eder duruma gelmek (Aksoy, 2018, s. 814).

Bilüñde özin aynadı cânım zî-muhakkık

Zîrâ ki **gözün açtı** baka gördi fenâda (KB, s. 165, g.365/6)

61.Gözü arkada kalmak

Kendisi ayrıldıktan sonra, bıraktığı işin ya da kişinin ne durumda olduğunun merakı içinde olmak (Aksoy, 2018, s. 815).

Kaldı gözüm ardınca nigâruñ zîre ki ol

Añladı hayâlini bu gözümde degül mi (KB, s. 29, g.61/5)

62.Gözü kararmak

1)Baş dönmesinden, açlıktan, aşırı yorgunluktan gözleri iyi göremez olmak. 2) Aşırı bir istek ya da öfkelenme dolayısıyla saldırarak durumda olmak (Aksoy, 2018, s. 812, 814).

Karartdı gözi yüreği kan itdi lebleri

Gerek karara üzümde göre üzüm neden (KB, s. 189, g.421/4)

63.Gözüne uyku girmemek

Uyumamış olmak (Aksoy, 2018, s. 820).

Gözüne uyhu girmez hasretüñden

‘Aceb mi ger ola rencûr nergis (A,s.204,tk.3/4-4)

Giceler **uyhu girmedi gözüme**

Beni senden ayrılai eyyâm (A,s.464,m.420/4)

uyhu gözüme gelmedi görem diyü yâri

çün göremedüm gelse hayâli ele girse (KB,s.93,g.206/4)

64.Gözünü açmak

Uykudan uyanmak (Aksoy, 2018, s. 820).

Aç gözünü hazâna eyle nazar

Aña bahma ki tâze oldı bahâr (A,s.56,g.21/18)

Sahın i dost ki aldamasun seni bu cihân

Gözünü aç göresin “küllu men ‘aleyhâ fân ” (A,s.158,g.64/1)

diler iseñ ki göresin hüsnini **aç gözünü**

bağ yüzi âyînesine gör yine anda yüziñi (KB,s.248,g.558/1)

65.Gözüyle görmek

Kesin olarak görmüş olmak (Aksoy, 2018, s. 823).

Gözünle görürem sanemâ bende fenâyı

Zîrâ ki görürler süci üzümde degül mi (KB.s. 29, g.61/4)

66.Gözyaşı dökmek¹⁶

Ağlamak (Aksoy, 2018, s. 824).

Dolâb suda **gözyaşı dökdise** Ahmedî

Kan dökdü yaş yirine od içinde şem’-vâr (A,s.107,g.43/15)

¹⁶ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.213,tk.7/1-7; A,s.214,tk.7/4-8; A,s.244,m.54/3; A,s.251,m.67/2; A,s.279,m.115/7; A,s.304,m.149/2; A,s.319,m.169/3; A,s.427,m.343/6; A,s.427,m.344/6; A,s.461,m.414/11; A,s.467,m.425/1; A,s.472,m.435/2; A,s.483,m.458/2; A,s.487,m.466/4; A,s.491,m.474/5; A,s.493,m.477/4; A,s.524,m.537/6; A,s.525,m.540/7; A,s.540,m.572/4; A,s.552,m.600/4; A,s.568,m.632/4; A,s.592,m.677/7; D,s.97,g.45/1; D,s.97,g.45/5; D,s.104,g.58/1; D,s.119,g.84/7; KB,s.216,g.485/3; KB,s.218,g.491/1; KB,s.246,g.554/5; KB,s.251,g.565/6; KB,s.266,g.601/5; KB,s.273,g.616/2; KB,s.278,g.626/4; KB,s.282,g.634/7; KB,s.295,g.665/8; KB,s.305,g.687/2; KB,s.306,g.690/2; KB,s.318,g.718/5; KB,s.339,g.767/2; KB,s.345,g.781/3; KB,s.371,g.843/3; KB,s.378,g.863/2; KB,s.379,g.863/9; KB,s.394,g.901/9; KB,s.435,g.997/2; KB,s.441,g.1011/5; KB,s.451,g.1034/5; KB,s.451,g.1035/2; KB,s.459,g.1052/2; KB,s.465,g.1064/8; KB,s.471,g.1071/7; KB,s.479,g.1096/5; KB,s.479,g.1097/5; KB,s.487,g.1116/4; KB,s.520,g.1187/5.

Yârından ayru düşdi anuñ-çun benüm bigi

Göz yaşını döküben iniler hemîşe zâr (A,s.107,g.43/2)

Dolâb suda **gözyaşı dök**dise Ahmedî

Kan dökdi yaş yirine od içinde şem'-vâr (A,s.107,g.43/15)

Yüzüñ şavk-ıla **yaş** yirine **döker**

Gözinden gül-âb-ı mukattar çiçek (A,s.117,g.48/12)

Senün 'ışkuñda yüregüm deñiz-durur leb-â-leb hûn

Nedendür bes ki hûn **döker gözümüñ çeşmesi** her-dem (A,s.151,g.62/5)

67.Hak etmek¹⁷

1) Emeği karşısında alacağı bir şey bulunmak. 2) Hakkı olan şeyi elde etmek. 3) Lâyık olduğu (kötü) karşılığı almak (Aksoy, 2018, s. 835).

Hâk itdi gevheri elüñ ol korhudan kaçup

Pûlâd içinde kendüye muhkem-hısâr ider (A,s.98,g.36/29)

Ger zer ü sîm ü eger dürr ü eger pîrûze

Hâk ider varlığını yoluña yik-ser nergis (A,s.110,g.45/36)

Niçe ki döne çarh u ide seyr mâh mihr

İtsin saña **Hak** emr-ile gerdân sipihir ü mihr (A,s.200,tk.1/7-8)

Dirîg ol hüsn-i hulk u halk u sûret

Ki **hâk itdi** sipihir-i kej-revânı (A,s.212,tk.6/6-4)

Vücûdı cûd-ı mahz istdi zi mevcûd

Ki **hâk itmişdi** halka genc ü mâli (A,s.215,tk.7/7-3)

¹⁷ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.245,m.56/6; A,s.340,m.195/5; A,s.418,m.327/8; A,s.514,m.517/6; A,s.539,m.570/9; A,s.580,m.654/8; A,s.590,m.675/1; A,s.597,m.688/5; A,s.609,m.712/5; A,s.611,m.715/4; A,s.613,m.720/5; KB,s.183,g.405/7; KB,s.335,g.755/3.

68.Hak vermek

Haklı olduğunu, doğru yolda bulunduğunu kabul etmek (Aksoy, 2018, s. 836-837).

Çimşîd bahtına **viricek** dahilara **Hak**

Aña gerek ki mülk-i Süleyman bağışlaya (A,s.176,g.69/10)

ayruğa cânu **hak virür** tâ ki cihâna gelmişem

ben cânum oynamağ için işbu cihâna gelmişem (KB,s.132,g.295/4)

ney-şeker oldı boyuñ u gül yüzüñ ü labüñ şeker

şükr ki **viridi hak** baña ol ikisinde gül-şeker (KB,s.301,g.678/3)

şehâ hüsn ile sini **hak** irümiş gâyete likin

nite ki cûd ile irmiş cihânda hâtem-i tâyî (KB,s.432,g.988/4)

69.Haram etmek¹⁸

O şeyden umulan yarar ve rahatı tattırmamak (TDK).

Ne lâzım ol döşekde yata bir **hasıs**-ile

Ben gözlerüme her gice uyku **harâm idem** (D,s.77,g.8/5)

Helâl uyhuyı gözlerüme ‘aceb

Ne suç eyledüm kim **harâm itdi** ‘ışk (D,s.100,g.49/6)

bir bûseyi baña iy müsülmân **harâm idüp**

kan içmeği lebüñe helâl itdüñ eyle mi (KB,s.226,g.509/4)

la'lüñ helâldür baña anı **harâm iden**

kâfir olur dîninde helâlin harâm ider (KB,s.271,g.610/3)

¹⁸ Deyimin geçtiği diğer beyitler: KB,s.441,g.1009/5; KB,s.483,g.1107/5; A,s.229,m.26/1; A,s.329,m.180/6; A,s.347,m.204/7; A,s.391,m.272; A,s.447,m.386/7; A,s.488,m.467/7; A,s.509,m.508/9; A,s.604,m.702/8.

vaslını **harâm itdi** kanımı helâl eyler

feryâd harâmdan biñ âh helâliye (KB,s.393,g.899/4)

70.Haram olmak¹⁹

Bir şeye erişemez olmak, bir şey eline geçmez olmak, bir şeyden yararlanamaz olmak (Aksoy, 2018, s. 842).

Gözün kanımı nîşe helâl eyledi saña

Derdün devâyı nîşe **haram eyledi** baña (A,s.229,m.26/1)

Göz kim cemâlüne baha uyhusı **ola harâm**

Söz kim gözünden eydile sihr-ı halal ola (A,s.233,m.33/4)

Bir hayâle râzı olmışdur cemâlünden gözüm

âh idem kim **hâram oldu** bu gözlerüme h'âb (A,s.238,m.43/3)

Ko bu **harâm** pişei kim şerri-le anuñ

Olur halâl haddi yine sevb her-sevâb (A,s.247,m.60/6)

Kankı halâl-zâde diye üşbu sözi kim

Bâce **harâm ola** vü zerk ü riyâ mübâh (A,s.275,m.109/7)

71.Helal etmek/helal olsun²⁰

Hakkını, emeğini bağışlamak (TDK), İşini büyük bir yetenekle yapıyor (Aksoy, 2018, s. 852).

Gözün kanımı nîşe **helâl eyledi** saña

Derdün devâyı nîşe haram eyledi baña (A,s.229,m.26/1)

¹⁹ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.364,m.227/6; A,s.418,m.326/3; A,s.443,m.377/6; A,s.445,m.382/6; A,s.452,m.397/3; A,s.478,m.447/3; KB,s.291,g.655/7; KB,s.292,g.657/4; KB,s.341,g.771/7; KB,s.393,g.898/2; KB,s.397,g.909/3; KB,s.412,g.945/2; KB,s.451,g.1034/5; KB,s.464,g.1063/6; KB,s.489,g.1121/2; KB,s.489,g.1123/1.

²⁰ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.347,m.204/7; A,s.373,m.240/4; A,s.418,m.326/3; A,s.424,m.338/7; A,s.478,m.447/3; A,s.520,m.530/4; A,s.545,m.583/5; A,s.604,m.702/8.

Göz kim cemâlüne baha uyhusı ola harâm
Söz kim gözünden eydile sihr-ı **halal ola** (A,s.233,m.33/4)

Gamzeñ ohına atar-ısañ baña at girü
Kim cân senüñ-durur saña kanum **halâl ola** (A,s.235,m.38/6)

Ko bu harâm pişei kim şerri-le anuñ
Olur halâl haddi yine sevb her-sevâb (A,s.247,m.60/6)

Gözi kanuñ içer-ise itgil kim **halâl olsun**
Dilerse zülfi cânuñı digil kim uş müheyyâdur (A,s.293,m.134/8)

72.Hesap vermek

Sorumlu olduğu işi nasıl yürüttüğünü ilgiyle anlatmak (Aksoy, 2018, s. 857).

Eyit ki nice **viresin hisâbını** kamunuñ
Hisâb-gâh güninde ki olasin mahşûr (A,s.68,g.24/37)

73.İçi yanmak

1)Çok büyük bir acı ve üzüntü duymak. 2) Çok susamak (Aksoy, 2018, s. 872).

Tenümi al boyadı gözlerümüñ yaşiyile
Yahdı içümde odın ya'nî ki fânûs eyleye (KB,s.382,g.870/5)

Kadeh sun iy gözi ala baña çin bahduñ ahvâle
Ki bî-mey şöyle kim lâle **içüm yanup** figâr oldı (A,s.588,m.671/7)

Derd ü hasretle **yandı oda içüm**
Kıpdı gözüm yaşından aňla tûfân (D,s.88,g.27/2)

74.İki yüzlü

İçtenlikli olmayan, birinin yüzüne karşı başka, arkasından başka konuşan
(Aksoy, 2018, s. 877).

Kapuñda **iki yüzlü** olduğudur
Ki hak-ile düşd i ber-â-ber çiçek (A,s.118,g.48/39)

75. İmana gelmek

1) Hak dini kabul etmek. 2) En sonunda doğruyu söylemek. 3) Bir kişi, önce reddettiği söz ve isteğini sonra kabul etmek (Aksoy, 2018, s. 879).

Diriyem uş begüm ‘ışkuñ odında

Var ise dîn **gel îmâna** degül mi (KB,s.218,g.490/6)

ben ‘akl ile cân u dili zülfüñ için oynamışam

dînüñ var ise gör **beni îmâna gel imâna gel** (KB,s.443,g.1016/4)

nicesi küfr diyeyüm sanemâ zülfüne ki

göricek kâfir anı sıdk ile **îmâna gelür** (KB,s.453,g.1039/3)

76. Kan ağlamak (Kanlı gözyaşı dökmek)²¹

Bir zulümden, bir afetten, bir sıkıntıdan, büyük üzüntü duyup çok yakınmak (Aksoy, 2018, s. 903).

Kimisi şol kadar **kan ağladı** kim

Libâsın kan yaşı-y-ıla eyledi nem (A,s.143,g.58/6)

Anuñ-çun subh itdi tonını çâk

Gice kara geyüp **kan ağlar** uş zâr (A,s.214,tk.7/6-5)

Kanı ol şîr kim **kan agladurđı**

Kılıcı Rüstem ü âb-ıla Zâli (A,s.215,tk.7/7-5)

Anuñ-çun **kanlar ağlar** mâh u hürşîd

Şafakda pes nedür bu dökülen kan (A,s.215,tk.7/8-5)

²¹ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.377,m.245/4; A,s.420,m.332/3; A,s.546,m.586/3; D,s.74,g.3/19; KB,s.35,g.76/6; KB,s.66,g.149/1; KB,s.103,g.229/2; KB,s.103,g.229/5; KB,s.108,g.240/2; KB,s.135,g.301/3; KB,s.215,g.483/7; KB,s.224,g.504/3; KB,s.224,g.505/3; KB,s.225,g.506/5; KB,s.227,g.511/3; KB,s.234,g.527/3; KB,s.250,g.563/1; KB,s.250,g.563/7; KB,s.258,g.583/1; KB,s.259,g.583/5.

Kan ağladı çü 'âkıbetin fikr itdi gül

Budur sebab ki anuñ cigeri tolu hârdur (A,s.320,m.170/9)

77.Kan dökme²²

Yaralamak ya da öldürmek (Aksoy, 2018, s. 904).

Gözüm yaş dökdi anuñ-çun zî hacâlet

Neçün **kan dökmedi** bu yüzi karar (A,s.213,tk.7/1-7)

Anuñ-çun kanlar aglar mâh u hûrşîd

Şafakda pes nedür bu **dökülen kan** (A,s.215,tk.7/8-5)

Yaş yirine gözlerüm **kan dökdi**-se dutma 'aceb

Şem ' bigi yanuñ kan olsa yaşları n 'ola (A,s.219,muhammes.7/4)

Gerçi **kanum döker** yüzümüñ suydur yaşum

Kim ol-durur ki oduma bir feth-i bâb olur (A,s.382,m.255/6)

Ne **kanlar** kim **döker** ol çeşm-i fittân

Ne cânlar kim alur bu zülf-i ser-keş (A,s.409,m.309/6)

78.Kan içmek (kanını emmek)²³

İnsafsızca sömürmek (Aksoy, 2018, s. 905).

Hezaâân 'âşıkun **kanın içer** her dem gözün Yâ-Rab

Nice mihrâb ehlidür bu kim bunca vebâl eyler (A,s.328,m.180/5)

Göz kara itdi kirpügüñ **içmege kanını**

Bu yüregüm ki gamzeñ anı rîş idip-durur (A,s.218,m./217/5)

²² Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.410,m.311/4; A,s.434,m.359/6; A,s.448,m.388/7; A,s.474/6; A,s.489,m.470/2; A,s.569/2; A,s.584,m.662/6; A,s.621,g.Z5/2; D,s.89,g.29/2; D,s.110,g.68/5; D,s.111,g.71/5; D,s.111,g.71/6; D,s.113,g.74/6; D,s.119,g.84/2; D,s.120,g.86/5; D,s.122,g.89/4; D,s.125,g.95/3; D,s.125,g.96/4; KB,s.252,g.556/1; KB,s.290,g.654/2; KB,s. 318,g.718/2; KB,s.332,g.750/2; KB,s.394,g.901/4; KB,s.507,g.1162/1.

²³ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.437,m.365/5; A,s.452,m.396/5; A,s.478,m.446/5; A,s.447/2; A,s.481,m.453/5; A,s.514,m.516/7; A,s.535,m.561/3; A,s.555,m.606/3; A,s.586,m.666/8; A,s.587,m.670/4; A,s.592,m.679/3; A,s.604,m.701/4.

Kan ier gamzeñ kaşuñ cânlar alur

Bu-durur ‘işkuñ ki ulu in ‘âmıdır (A,s.389,m.270/2)

Gözüñ rızâda **kan içer** ü dîne kasd ider

N’ola el’ıyâzübi’llah ider-ise ol sahat (A,s.412,m.315/4)

‘Akl alur zülfüñ gözüñ **kanum içer**

Dahı maksûduñ nedür rûhı fidâk (A,s.433,m.357/4)

79.Kıyameti koparmak

Aşırı derecede bağırıp çağırarak, aşırı gürültüye, tartışmalara yol açmak (Aksoy, 2018, s. 932).

Devr-i kamerde fitneye başladı gözlerüñ

Kasd itdiler meger ki **kıyâmet kopraralar** (A,s.355/6)

80.Kulağına küpe etmek

Başına gelen işten, unutamayacağı bir ders almak (Aksoy, 2018, s. 942).

Dehâni sözlerini **ķulağına küpe kıl**

Her biri dürr-i ma’nî-durur kehrübâ degül (D,s.71,k.2/23)

81.Kurban olmak²⁴

Bir kimse veya bir şey için kendini feda etmek (TDK).

Olsun nisâr sıdk-ıla bu cân Muhammed’e

Devletlü cândur ol ki **ola kurbân** Muhammed’e (A,s.8,g.3/1)

²⁴ Deyimin geçtiğı diğerk beyitler: A,s.217,Muhammes. 2/6; A,s.240,m.46/8; A,s.261,m.88/2; A,s.356,m.217/4; A,s.359,m.221/5; A,s.386,m.262/5; A,s.394,m.277/6; A,s.394,m.278/4; A,s.438,m.369/2; A,s.493,m.476/6; A,s.505,m.501/3; A,s.521,m.532/9; A,s.563,m.622/1; A,s.581,m.657/3; D,s.102,g.54/3; KB,s.54,g.120/10; KB,s.54,g.122/1; KB,s.70,g.156/4; KB,s.82,g.182/6; KB,s.122,g.272/5; KB,s.140,g.313/5; KB,s.143,g.317/4; KB,s.146,325/5; KB,s.161,g.355/4; KB,s.180,g.399/4; KB,s.182,g.405/3; KB,s.203,g.455/4; KB,s.216,g.486/4; KB,s.224,g.505/5; KB,s.284,g.640/2; KB,s.287,g.646/4; KB,s.293,g.660/4; KB,s.304,684/4; KB,s.348,789/5; KB,s.352,g.797/9; KB,s.406,g.930/6; KB,s.435,g.995/4; KB,s.451,g.1034/3; KB,s.461,g.1056/2; KB,s.478,g.1094/7; KB,s.487,g.1117/2; KB,s.503,g.1152/6; KB,s.516,g.1179/4; KB,s.524,g.1194/8; KB,s.528,g.1203/5.

Hânına biryân olayım diyü sa'y ider hamel
Evr diler ârzu-y-ıla **ola kurbân** aña (A,s.22,g.5/26)

Düşmenün kim gâv-peykerlîg-ıla har-magz dur
Ger felek sevri **olursa** saña **kurbân** yaraşur (A,s.85,g.29/15)

Düşmen neam bigi saña **kurbân olı**banun
Olsun sana fidî ni'am-ı bî-şümâr-ı mülk (A,s.122,g.49/30)

N'olur hamel ki sevr dahı isderse çarhdan
Anuñ yolında **olmağa kurbân** bağışlaya (A,s.177,g.69/14)

82.Muradına ermek

Çok istediği şeye kavuşmak (Aksoy, 2018, s. 969).

Kullıguñı taleb kılur ol Hakdan Ahmedî
Kamu **murada irmenüñ** aslı nedür taleb (A,s.251,m.66/7)

İki cihân **murâdına bulmuş** ola beleş
Biñ cân virüp alan kişi bir dem visâlünü (A,s.581,m.656/3)

Hergiz ol 'âşık **murâda irmedi**
Kim nigârına anuñ inkârı var (D,s.87,g.25/3)

aña ki 'ışkuñ irişe bir ada irse gerek
kişi ki terk ide özin **murâda irse** gerek (KB,s.220,g.495/1)

baña didi ki cânuñ vir ki ben senüñ olayım
murâda irdi vü irmedi va'dehâ-yı kerîm (KB,s.341,g.772/6)

83.Naza çekmek (Naz etmek)²⁵

Kendisinden istenip sonunda yapacağı şeyi yapmaya isteksiz gibi davranmak (Aksoy, 2018, s. 972).

Kahr u cefâña artururam mihr-ile vefâ

Gül **nâz itse** bülbülün işi niyâz (A,s.357,m.219/3)

Gül ü bülbül niyâz u **nâz iderken**

Kom'elden gül-sitân u cûyibârı (A,s.597,m.688/4)

ol dilber-i zîbâ yine bir **nâza düşerse**

ta'n itme saçında gönülüm aza düşerse (KB.s.85,g.188/1)

didüm ki çoğ itme bana **nazı** didi çün sen

azı çoğ idersin bana pes **naz idiserem** (KB.s.114,g.254/3)

bize bir buseyi bin cana satdı

beha oldıyisede **naz ider** ohşar (KB.s.169,g.373/4)

84.Nispet vermek (nispet etmek)²⁶

Karşısındakinin kıskanacağı ya da istemediği işi onu üzme için yapmak (Aksoy, 2018, s. 980).

Mişgi hatâ-durur saçuña **nisbet eylemek**

Kim Çîne zülfüñün kohusından gider tuhaf (A,s..419,m.329/5)

Ağzına **nisbet olan** ol gonca-i sîrâb-ıçun

Yañağı odından eriyen ol gül-i handân-ıçun (A,s.505,m.500/10)

²⁵ Deyimin geçtiği diğer beyitler: KB,s.238,g.537/1; KB,s.245,g.551/7; KB,s.261,g.589/2; KB,s.348,g.790/1; KB,s.352,g.799/4; KB,s.353,g.802/1; KB,s.410,g.939/4; KB,s.432,g.989/4; KB,s.511,g.1169/2; KB,s.511,g.1169/9.

²⁶ Deyimin geçtiği diğer beyitler: KB,s.176,g.389/2; KB,s.239,g.538/5; KB,s.273,g.615/1; KB,s.297,g.670/5; KB,s.319,g.719/5; KB,s.333,g.751/2; KB,s.405,g.928/6; KB,s.434,g.994/5; KB,s.466,g.1067/4; KB,s.480,g.1099/1.

Gül yüzine ne **nisbet ol** yāruḡ

Yile gider kaçan muḡābildür (D,s.88,g.28/3)

cemâlũñe ne **nisbet kıla** lâle

ne dil beñzedi bile sini lâle (KB,s.81,g.180/1)

ne **nisbet ola** taḡt-ı süleymâna karınca

karınca olan câna süleymân ele gelür (KB, s.174,g.385/4)

85.Peşkeş çekmek

Bir kişiye yaranmak için ya kendisinin ya da başkasının malını aramağın olarak sunmak (Aksoy, 2018, s. 1011).

Gözlerũñ tatarıyıçũñ cânı **pîş-keş çekerem**

Tā lebũñden ayağ içem ya'nı ki nev-rũzdur (KB,s.124,g.277/5)

86.Sabrı taşmak (tükenmek)

Artık sabredemez olmak (Aksoy, 2018, s. 1021).

Óıřkuñ cânuma virdũñ ü bir sabr virmedũñ

Bizũmle turfa hâl-i muhâl itdũñ eyle mi (KB,s.226,g.509/7)

karâr kalmadı **sabrum dũkendi** zũlfiyiçũñ

aña değın ki çalap zũlf-i bî-karârı vire (KB,s.389,g.889/3)

87.Sevdasına düşmek²⁷

Gerçekleştirmeyi çok istediğini bir işi başarma çabası içinde olmak (Aksoy, 2018, s. 1033).

Saçũñ **sevdāsına dũşũp** benefşe soldı-sa ne gam

Senũñ zũlfũñ olan yirde n'iderler her-periřânı (A,s.182,g.70/11)

²⁷ Deyimin geçtiğini beyitler: A,s.386,m.262/2; A,s.398,m.286/5; A,s.405,m.301/5; A,s.417,m.325/2; A,s.476,m.443/2; A,s.480,m.450/3; A,s.483,m.456/5; A,s.514,m.516/8; A,s.517,m.523/4; A,s.525,m.540/4; A,s.531,m.553/5; A,s.532,m.556/5; A,s.549,m.593/2; KB,s.132,g.294/4; KB,s.160,g.154/6; D,S.128,G.99/4 (Divanda yok).

Dimâgına saçuñ **sevdasına düşdi**

Anuñ-çun perîşândur benefşe (A,s.203,tk.3/3-2)

‘Akl **sevdâya düşüp** zülfi sevâdında anuñ

Gözler efsûnına fitne câcû-yı Bâbil ol (A,s.226,m.19/4)

Saçuñ **sevdâsına düşdi** benefşe

Benüm bigi anuñ-çun kaddi hamdur (A,s.300,m.143/5)

Saçuñ **sevdâsına düşüp**-durur müşg

Anuñ-çun yidügi hûn-ı cigerdür (A,s.380,m.250/4)

88.Ters düşmek

Aykırı durumda olmak (Aksoy, 2018, s. 1073).

Sözünde yoh demek yohdur meger kim

Dilünde **zıdd düşdi** y1-y-ıla ha (A,s.187,g.72/29)

89.Toprağa düşmek

Ölüp gömülmek (TDK).

Ola beñzi saru **toprağa düşe**

Hevâya her nesene ki tayana (KB,s.244,g.550/3)

90.Usaç getirmek

Usanacak duruma gelmek (Aksoy, 2018, s. 1084).

Cihândan ben **usanmışam** baña sini gerek sini

Kamulardan üşenmişem banâ sini gerek sini (A,s.576,m.649/1)

Şol itdügi cefâlarına **uşanubanın**

İnşâfa gelse olsa peşimân yiri-durur (D,s.75,g.5/2)

Baņa ne gelse iy şanem senden

Hoş gelür şanma **uşanam** senden (D,s.108,g.66/1)

ne sanursın ki **usanam** mı **senden**

bu sanu sanma ki **senden usandum** (KB.s.123,g.274/3)

sâkî tolu ‘âşk-ı şeydâ gicesidür
murib di **vü usanma ki** yeldâ gicesidür (KB,s.376,g.858/1)

91.Ümidini (umudunu) kesmek

Artık olacağını beklememek (TDK).

Ümîd-i vaslı **keserseñ ümidi** bizden kes
Hîç olmaz ise dağı va’deyle barındur (KB,s.146,g.324/5)

92.Yakasına yapışmak

Usandıracak kadar sürekli olarak ondan bir şey istemek (Aksoy, 2018, s. 1102).

Ĥatı miskin ü ya ĥâme degül mi
Yapışdı ‘ışk yaĥama degül mi (KB,s.202,g.452/1)

yaĥama anu ‘ışkı **yapışalı** ne zehre

ki meyl ide gözlerüm bir puĥteye ya ĥâma (KB,s.237,g.533/3)

93.Yemin (ant) vermek

“Allah’ını seversen, çocuklarının başı için” gibi sözlerle bir kimseyi bir şey yapmaya ya da yapmamaya zorlamak (Aksoy, 2018, s. 576, 1114).

K’anı yümñ-ile bulayım diyü katında kabul
Aña **virmişdür yemîn**inden ne kim versa yesâr (A,s.73,g.25/45)

94.Yol almak

Yolda ilerlemek (Aksoy, 2018, s. 1121).

Hem vücûdün kapusın dutdı ebed ‘ömri vatan
Hem hasûduñ **yolını aldı** ecel ki ide sefer (A,s.80,g.27/7)

95.Yol vermek

Geçmesine izin vermek (Aksoy, 2018, s. 1124).

Ne revâ ki perdeñüzde bu nesîme **yol vireler**
Ki saçuñı sünbül ile vara râz ider revâ mı (KB,s.238,g.537/4)

96.Yol(lar)a düşmek

Bir yere gitmek üzere yola çıkmak (Aksoy, 2018, s. 1121).

Kılsın yolını **düşmenüññ hatt-ıla hatâ**

Savbını dost fikretinüñ eylesün savâb (A,s.31,g.9/22)

97.Yüreği pare pare (parça parça) olmak²⁸

Birini üzücü durumuna pek çok acımak (Aksoy, 2018, s. 1131).

‘Aceb mi ‘ûd bigi itse Ahmedî nâle

Ki oldı ney bigi derdüñle **pâre pâre yürek** (A,s.441,m.373/7)

Kirpiginüñ her biri bir oğ durur

bağ **yüregüme ki pâre pâredür** (KB,s.157,g.347/5)

hemîşe gamzeñ oğıyla **yüreği pâre kılursın**

nola oğunu gezleyip kaşuñ yayını basmasan (KB,s.186,g.415/2)

yüreği pâre kılup kan ağıtdı ola mı ki

dilr ki gözleri gönülde bir zirâ’at ide (KB,s.191,g.426/4)

her lahza benüm gönülümü âvâre kılursın

her dem **yüregümi dağı sad pâre kılursın** (KB,s.193,g.431/1)

98.Yüreği yanmak/kebap olmak²⁹

1)Büyük bir felakete uğramak. 2) Pek çok acımak (Aksoy, 2018, s. 1131).

‘İşk odı **yüregümde dutışup yanar** müdâm

Anuñ-çun oldı gözlerüm ucdan uca kebâb (A,s.244,m.54/2)

‘İşk odı **yüregümde dutışup yanar** müdâm

Anuñ-çun oldı gözlerüm ucdan uca kebâb (A,s.244,m.54/2)

²⁸ Deyimin geçtiği diğer beyitler: KB,s.312,g.704/7; KB,s.352,g.799/1; KB,s.432,g.990/1; KB,s.432,g.990/4.

²⁹ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.327,m.178/5; A,s.368,m.233/1; A,s.440,m.373/1; A,s.460,m.413/7; A,s.493,m.477/5; A,s.497,m.484/6; A,s.608,m.709/1; D,s.97,g.46/2; KB,s.143,g.317/5; KB,s.190,g.424/1; KB,s.212,g.475/8; KB,s.231,g.520/3; KB,s.294,g.664/4; KB,s.451,g.1034/5; KB,s.460,g.1055/1.

Cihânı oda **yahardı yüregümün** sûzı

Eger gözüm yaşı deryâ bigi urmasa emvâc (A,s.268,m.100/7)

Lâle yüzün güline nazar itdi subh-dem

Karara **yahdı yüreğin** ol dem anuñ hased (A,s.288,m.127/3)

Yüregi hûn ider yâce-ı ser-encâm

Ne-durur çâresi bir câm-ı Cemdür (A,s.300,m.143/7)

99.Yüregi yaralı³⁰

Acısı geçememiş, büyük bir üzüntüsü bulunan (Aksoy, 2018, s. 1131).

Kemânından kaşuñuñ atılan oh

Geçer bagruma **yüregümi yara** (A,s.208,tk.5/4-2)

Çün yare ki anı yâr ura yara devâ olur

Gamzeñ geçerse câna **yürek yara** sehl ola (A,s.227,m.22/2)

Yara urur **yüregüme** gamzeñ bu dil-siyâh

Garra-durur zamîrine düşmez ki el-cürûh (A,s.278,m.113/5)

Hacengi gamzeñün uş **yüregümi yara** yatur

İçümde derdüñ-ile dürlü dürlü yara yatur (A,s.333,m.187/1)

Ne yara kim gelür ise gözün haceengiden

Bu başlu bagruma uş **yüregümi yara** gelür (A,s.241,m.197/4)

100.Yüreğinden kan gitmek

Pek derin bir acı içinde olmak (Aksoy, 2018, s. 1130).

Bu **yürek kanısın kanısın** cânıcuğ

Cânıcuğ bu **yürek kanısın** (KB,s.131,g.293/2)

³⁰ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.353,m.213/1; A,s.353,m.213/2; A,s.353,m.213/3; A,s.355,m.215/3; A,s.440,m.372/1; A,s.441,m.373/6; A,s.530,m.551/5; A,s.533,m.557/1; A,s.574,m.644/1; A,s.579,m.653/1; D,s.96,g.44/3; D,s.117,g.81/3; KB,s.188,g.418/4; KB,s.340,g.769/4; KB,s.390,g.890/1; KB,s.420,g.963/1; KB,s.488,g.1118/1; KB,s.495,g.1136/5; KB,s.502,g.1150/11.

karartdı gözi **yüreği kan itdi** lebleri
gerek karara üzümüne göre üzüm neden (KB,s.189,g.421/4)

niçe bu yüregüm kanı aha ağıdamı kanı
şimdi gözümünden **ağar yüregümüñ kanı** kanı (KB,s.292,g.658/1)

101.Yüz göz olmak

Birbirine karşı dikkatli, saygılı olma durumu kalmamış olmak, lâubalileşmiş olmak, senlibenli olmak (Aksoy, 2018, s. 1133).

sen **yüz göz** ile dile ki yar dilünü dile
ne diler ise kılsun dil mi kodı bu tende (KB.s.19,g.37/5)

102.Yüz sürmek³¹

Büyük sevgi, saygı gösterilen birinin katına çıkarken eşğine, ayağına... doğru - yüzünü yere sürercesine- eğilmek (Aksoy, 2018, s. 1134).

Seftâlûsını dirmege irmez idi elüm
Yüz sürmeg için ayağına sâkına sundum (KB.s.39,g.86/4)

bili kılına irmeğe bir ‘akabe var ortada
yüz ayağına sürerem ol yoğuşı aşam diyü (KB,s.201,g.449/2)

taş ile demür arasında od ‘aceb olmaz
‘aceb gerek ise yüzünü **yüzüme sürme** (KB,s.301,g.677/6)

dilerem işigine **yüz sürem** hemîşe velî
nideyüm üşenürem nâgehân obalu göre (KB,s.358,g.812/3)

³¹ Deyimin geçtiği diğer beyitler: A,s.95,g.35/13; A,s.243,m.53/2; A,s.267,m.99/7; A,s.294,m.136/4; A,s.357,m.205/4; A,s.360,m.222/5; A,s.363,m.226/4; A,s.372,m.238/2; A,s.416,m.323/4; A,s.431,m.353/5; A,s.445,m.383/2; A,s.461,m.415/1; A,s.469,m.429/2; A,s.469,m.430/2; A,s.474,m.438/9; A,s.486,m.463/4; A,s.501,m.493/5; A,s.525,m.539/6; A,s.538,m.567/3; A,s.540,m.573/2; A,s.545,m.585/2; A,s.552,m.600/2; A,s.558,m.613/1; A,s.558,m.613/3; A,s.562,m.620/6; A,s.567,m.630/2; A,s.573,m.642/4; A,s.574,m.645/4; A,s.578,m.651/9; A,s.600,m.693/5; A,s.607,m.708/6; A,s.611,m.715/6.

Yüz sürerler tahtına kisri-y-ile kaysar anuñ

Baş ururlar bahtı-çun fağfûr-ıla hâkân aña (A,s.21,g.5/23)

103.Yüz tutmak

Olma yönünde ilerlemek (Aksoy, 2018, s. 1134).

Tâ mihr ü mah kapuña **yüz dutdı** ser-te-ser

Kim ol cemî'-i 'âleme merci'dür ü me'âb (A,s.31,g.9/16)

Senüñ hışmuñ kime **yüz dutar**-ısa

Girü 'afvuñ kılur kılursa teskîn (A,s.202,tk.2/5-5)

Gamzeñ kazâ yiter bu cihâna ki fitnesi

Tîr-i kazâ bigi n'ireye **dutsa yüz** yiter (A,s.369,m.235/2)

Kaşuñ mihrâbına **yüz dutdı** ol kim

Döne bir andan ol kejdür gümânı (A,s.614,m.721/4)

104.Yüz vermemek

1) İlgi, yakınlık göstermemek. 2) Önemsememek (TDK).

'İşvesinden gözlerinüñ fitnesinden zülfinüñ

İñledüm yüzine karşı ol yaña **virmedi yüz** (A,s.394,m.277/2)

Dünya-y-ıçun kim anı sayd idüben kayd idesin

Şehvet itdür saña biñ yalınsa aña **virme yüz** (A,s.394,m.278/6)

105.Yüzü gülmek

Neşelenmek, sevinmek, sevindirici bir duruma kavuşmak (Aksoy, 2018, s. 1134).

Kerem kıl imdi Dehhânî **güler yüzüñ** görsün

Güneş yüzüñden dilber götür niqab bugün (D,s.104,g.59/6)

106.Yüzü kara

Utanacak bir durumu bulunan (Aksoy, 2018, s. 1135).

Gerekmez-ise saña furn bigi **yüz karalılıh**

Yahılma hırs odına etmeg-içün eyle ki sac (A,s.43,g.15/3)

niçe urur çemen yüzine saçuñ

ki benefşesi **yüzi kara** gele (KB,s.53,g.121/3)

benefşe neçün zülfüñ içün ola perîşân

zî **yüzi kara** hâline baḡ nesine bârî (KB,s.329,g.744/3)

oda salar özini dürr-i ‘aden

tâ beñüñçün **yüzini kara** kıla (KB,s.338,g.763/2)

3.3. Atasözleri ve Deyimlerin Nicelik Analizi

3.3.1. Atasözü ve Deyimin Kullanılışı Açısından Eserlere Göre Dağılımı

Tablo 1

Atasözü ve Deyimin Kullanılışı Açısından Eserlere Göre Dağılımı

↓ESER ADI↓	DEYİMLERİN KULLANILMA SIKLIĞI	ATASÖZÜ SAYISI
Hoca Dehhânî Divanı	81	7
Kadı Burhaneddin Divanı	550	8
Ahmedî Divanı	557	0
TOPLAM	1188	15

3.3.2. Divanlardaki Atasözlerinin Sayısı

Yukarıda da belirtildiği gibi Ahmedî Divanı’nda hiç atasözü yoktur. Diğer iki divanda yer alan 15 atasözünün herhangi bir yerde ikincisi kullanılmadığı için istatistiki bilgi verilmemiştir.

3.3.3. Divanlardaki Deyimlerin Sayısı

Tablo 2

Divanlardaki Deyimlerin Sayısı

↓DEYİM ADI↓	K. BURHANEDDİN DİVANI'DAKİ DEYİM SAYISI	AHMEDİ DİVANI'DAKİ DEYİM SAYISI	DEHHANİ DİVANI'DAKİ DEYİM SAYISI	TOPLAM DEYİM SAYISI
Derde derman olmak	96	70	18	184
Can vermek	103	53	5	161
Can feda	19	45	2	65
Gözyaşı dökmek	29	27	4	60
Kurban olmak	30	19	1	50
Dem vurmak	31	17	0	48
Can almak	1	40	0	41
Yüz sürmek	4	33	0	37
Gönül vermek	17	11	7	35
Ciğeri yanmak	1	30	0	31
Gönül almak	10	13	6	29
Kan dökmek	6	13	10	29
Haram olmak	9	19	0	28
Kan ağlamak	16	8	1	25
Yüreği yaralı Sevdasına düşmek	7 2	15 18	2 1	24 21

Haram olmak	10	11	0	21
Yüreği yanmak	7	12	1	20
Hak etmek	2	16	0	18
Kan içmek	0	17	0	17
Naza Çekmek	13	2	0	15
Nisbet vermek	12	2	1	15
Haram etmek	5	8	2	15
Helal etmek	5	8	2	15
Ciğeri kebab olmak	10	3	0	13
Ayağının tozuyla	13	0	0	13
Baştan aşağı Yüreği parça parça olmak	8	2	2	12
Canı yanmak	3	6	0	9
Gönül bağlamak	7	1	0	8
Aklını almak	6	0	0	6
Ant içmek	0	6	0	6
Akıl etmek	0	5	0	5
Ayrı düşmek	2	2	1	5
Muradına ermek	2	2	1	5
Usaç getirmek	2	1	2	5

Akıl vermek	3	1	0	4
Bağrı yanmak	0	0	4	4
Hak vermek	3	1	0	4
Yüz tutmak	0	4	0	4
Yüzü kara	3	1	0	4
Alın yazısı	3	0	0	3
Bayram etmek	3	0	0	3
Devlete erişmek	0	3	0	3
Gönül yarası	3	0	0	3
Gözüne uyku girmemek	1	2	0	3
Gözünü açmak	0	3	0	3
İçi yanmak	1	1	1	3
Yüreğinden kan gitmek	3	0	0	3
Ayağına düşmek	2	0	0	2
Başa çıkmak	1	1	0	2
Başını alıp gitmek	1	0	1	2
Can yakmak	0	2	0	2
Dil uzatmak	0	2	0	2
Dinden imandan çıkmaq	2	0	0	2
Gönül kaptırmak	2	0	0	2

Sabrı taşmak	2	0	0	2
Yakasına yapışmak	2	0	0	2
Yüz vermemek	0	2	0	2
Ağzı sulanmak	1	0	0	1
Aklına gelmek	0	0	1	1
Aklını başına devşirmek	1	0	0	1
Al kan dökmek	1	0	0	1
Akını yitirmek	1	0	0	1
Allak bullak olmak	1	0	0	1
Aman dilemek	1	0	0	1
Aralarından su sızmamak	1	0	0	1
Ayağa düşmek	1	0	0	1
Ayağa gitmek	0	0	1	1
Ayak bağı	1	0	0	1
Ayak basmak	1	0	0	1
Ayıbını yüzüne vurmak	1	0	0	1
Azı çoğa saymak	1	0	0	1
Baş çekmek	0	1	0	1
Baş etmek	0	0	1	1
Baş koymak	0	1	0	1

Başına kalkmak	0	0	1	1
Başını kaşımaya vakti olmamak	0	0	1	1
Belaya çatmak	0	1	0	1
Canına yetmek	1	0	0	1
Canla başla Ciğeri parçalanmak	1 0	0 1	0 0	1 1
Dem çekmek	1	0	0	1
Dile düşmek Elinden düşürmemek Gönlünden geçirmek	0 0 1	1 1 0	0 0 0	1 1 1
Gönül darlığı	1	0	0	1
Göze girmek	1	0	0	1
Gözü açılmak Gözü arkada kalmak	1 1	0 0	0 0	1 1
Gözüyle görmek	1	0	0	1
Hesap vermek	0	1	0	1
İki yüzlü Kıyameti koparmak Kulağına küpe etmek	0 0 0	1 1 0	0 0 1	1 1 1
Peşkeş Çekmek	1	0	0	1

Ters düşmek	0	1	0	1
Toprağa düşmek	0	1	0	1
Ümidini Kesmek	1	0	0	1
Yemin vermek	0	1	0	1
Yol almak	0	1	0	1
Yol vermek	1	0	0	1
Yola düşmek	0	1	0	1
Yüz göz olmak	1	0	0	1
Yüzü gülmek	0	0	1	1

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kuruluş Devri ilk şairlerinden Ahmedî, Hoca Dehhânî ve Kadı Burhaneddin'in divanlarındaki atasözleri ve deyimlerin çalışıldığı bu tezde, 15 atasözü ve 1188 defa kullanılan 106 farklı deyim saptanmıştır.

Eserlerde toplam 106 farklı deyim bulunmaktadır. Tablo 1'de de görüldüğü gibi deyimlerin kullanım sıklığı açısından üç eser arasında Ahmedî Divanı 557 ile en fazla deyim içeren eserdir. Fakat Ahmedî Divanı ile Kadı Burhaneddin Divanı arasında sadece 7 deyimlik bir fark vardır. Burada dikkat çekici olan Dehhânî Divanı'ndaki deyimlerin azlığıdır. Dehhânî Divanı'ndaki bu az olma durumu ise gayet doğaldır. Nitekim bu divanın sayfa sayısı diğerlerine göre azdır.

Atasözü sayısı olarak üç eserin de fakir olduğu görülmektedir. Deyimlerin sayısı edebiyatımızda birçok eserde atasözlerine göre fazladır fakat bu üç eserde deyimlerle atasözleri arasındaki niceliksel fark oldukça fazladır. Hatta Ahmedî Divanı'nda hiç atasözü bulunmamaktadır.

Üç eser incelendiğinde 106 deyim içerisinde 14 tanesinin 25 ve üzeri bir kullanım sıklığına sahip olduğu görülmektedir. Tablo 2'de de eserlerde toplamda 25 ve üzeri kullanım sıklığına sahip olan deyimler yer almaktadır. Söz konusu tabloda görüldüğü üzere eserlerde toplam kullanım sıklığı (184) en yüksek olan deyim, “derde derman olmak” deyimini olmuştur. Aynı deyim, Ahmedî (70) ve Dehhânî (18) divanlarında da en çok kullanılan deyimdir. Kadı Burhaneddin Divanı'nda ise en çok kullanılan deyim “can vermek” deyimini (103) olmuştur. Bu istatistik aynı zamanda bir eserde geçen bir deyim adedinin de en yüksek istatistiği olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca eserlerde sadece bir kere geçen 46 adet deyim bulunmaktadır. Tablodaki deyimler arasında en eşit dağılımlı olanı kan dökmek deyimidir. Söz konusu deyim 10-6-13 biçiminde bölüşülmüştür. Deyimler içinde ölmek, acı çekmek, kan dökmek temalı olanların yoğunluğu da dikkat çeken bir başka konudur.

Divan şiirinin kuruluş evresinde yer alan bu üç şairde tespit edilen atasözü ve deyimler, bu şiirin dil malzemelerini kaynak olarak kullandığını ortaya koymaktadır. Bu durum Eski Anadolu Türkçesi evresinin bir etkisi olarak görülebileceği gibi Türk dili ve edebiyatının başlangıcına kadar da götürülebilir. Öyle ki Orhun Abideleri, Kutadgu Bilig Divanı Lügati't-Türk ve Kitab-ı Dede Korkut'ta da oldukça fazla sayıda deyim ve

atasözü geçmektedir. Ayrıca bu çalışmaya konu olan eserlerden sonraki yüzyıllarda da bu gelenek sürmüştür. Bu durum, Orhun Abideleri'nden Divan şiirinin kuruluşuna kadar olan evrenin Türk edebiyatının sonraki evrelerine bağlanmasında kritik rol oynamıştır.

Nitekim araştırmamıza konu olan divanlarda en fazla “derde derman olmak” deyiminin kullanılması, Divan şairinin duygu ve düşünce dünyasıyla yakından ilgilidir. Divan şiiri geleneğinde âşığın aşk nedeniyle dertli/hasta olması, devasının ise sevgilide olması en sık işlenen konulardandır. Bu açıdan 14. Yüzyıl şairlerinin buna bağlı olarak söz konusu deyimini sıkça kullanmış olduğu düşünülebilir.

Şairlerden Kadı Burhaneddin'in hükümdar bir şair olması, şiir üslubuna yansımış, bu da atasözü ve deyimleri çokça kullanmasında etkili olmuştur. Atasözü ve deyimleri kullanmaları, her üç şairin aynı zamanda söz sanatlarından da faydalanmalarına ortam hazırlamıştır. Özellikle irsal-ı mesel, kinaye, telmih, tariz, tevriye, tenasüp gibi sanatlar atasözü ve deyimlerin yanı başında kendini göstermiştir.

5. KAYNAKÇA

- Akdoğan, Y. (1979). Ahmedî Divanı I-II tenkitli metin ve dil hususiyetleri. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- Akdoğan, Y. (1988). *Ahmedî Divanı'ndan seçmeler*. Ankara: Kültür ve turizm bakanlığı yayınları.
- Akdoğan, Y. (1989). Mi'rac, Mi'rac-nâme ve Ahmedî'nin bilinmeyen mi'rac-nâmesi. *Osmanlı araştırmaları dergisi* (C. IX). İstanbul.
- Akdoğan, Y. (t.y.). *Ahmedî, İskender-nâme*. T. C. Kültür ve turizm bakanlığı kütüphaneler ve yayımlar genel müdürlüğü, 3141, Kültür eserleri, 424, ISBN 978-975-17-3344-3. www.kulturturizm.gov.tr. Erişim tarihi: 01.07.2019.
- Akdoğan, Y. (t.y.). *Ahmedî Divanı*. T. C. Kültür ve turizm bakanlığı kütüphaneler ve yayımlar genel müdürlüğü, 3128, Kültür eserleri, 411, ISBN 978-975-17-3341-2. www.kulturturizm.gov.tr. Erişim tarihi: 01.07.2019.
- Aksan, D. (1991). Göktürk anıtlarında söz sanatları-güçlü anlatım yolları. *Türk dilleri araştırmaları dergisi*, 19-29.
- Aksan, D. (2002). *Anadilimizin söz denizinde*. Ankara: bilgi yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1*. Ankara: TDK yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 2*. Ankara: TDK yayınları
- Aksoy, Ö. A. (2018). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1*. İstanbul: İnkılap yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (2018). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 2*. İstanbul: İnkılap yayınevi.
- Akün, Ö. F. (1994). Divan edebiyatı. *Türkiye diyanet vakfı islâm ansiklopedisi: dârüssaâde-dulkadıroğulları*. (C. 9, S. 389-427). Ankara: Türkiye diyanet vakfı.
- Akün, Ö. F. (1994). *XII. Türk Tarih Kongresi Bildiri Özetleri* (12-16 Eylül 1994), Ankara: Türk tarih kurumu basımevi.
- Akyalçın, N. (2012). *Türkçemizin anlamsal zenginlikleri deyimlerimiz*. Ankara: Eğiten kitap.
- Akyalçın, N. (2012). *Türkçemizin incileri atasözlerimiz tanıklı sözlük*. Ankara: Eğiten kitap.
- Alparslan, A. (1977). *Kadı Burhaneddin Divânı'ndan seçmeler*. Ankara: Kültür ve turizm bakanlığı.
- Alparslan, H. (2007). Ahmedî Divânı'nda (1.-50.) gazellerin şerhi. Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

- Azamat, N. (1988). Yeni bir Ahmedî ve iki eseri: Yusuf u Zelîha, Esrârname tercümesi. Osmanlı Araştırmaları VII-VIII (347-364). İstanbul.
- Banarlı, N. S. (1939). Ahmedî ve dâsitan-ı tevârih-i mülûk-i âl-i osman-cemşid ve hurşîdi. *türkiyat mecmuası*. İstanbul.
- Banarlı, N.S. (1983). *Resimli Türk edebiyatı tarihi I-II: destanlar devrinden zamanımıza kadar*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Beyzadeoğlu, S. (1999). Dîvân şiirinde bir deyim: Taş yatur. *Türk edebiyatı dergisi*, 269, 55.
- Çaldak, S. (t.y.). *Türk-islam edebiyatı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Çetin, N. (1952). Ahmedî'nin bilinmeyen birkaç eseri. *Tarih mecmuası* (3-4, 103-108).
- Derdiyok, İ. Ç. (1994). Hoca Dehhânî'nin Kasidesine tematik bir bakış. *Yedi iklim dergisi*. (55, 59-63.)
- Erdem Günyüz, M. (2001). Ahmedî Divânı'nın tahlili. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı,
- Ergin, M. (1951). Kadı Burhaneddin Divanı üzerinde bir gramer denemesi. *Türk dili ve edebiyatı dergisi*, IV, 1-2, 287-327.
- Ergin, M. (1971). *Azeri Türkçesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Ergin, M. (1980). *Kadı Burhaneddin Divanı*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- Ersoy, E. ve Ay, Ü. (2015). Hoca Dehhânî Hakkında Yeni Bilgiler. *Divan edebiyatı araştırmaları dergisi 15*, İstanbul 2015, 1-26.
- Ersoy, E. ve Ay, Ü. (2017). *Hoca Dehhânî Divanı*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- Güriz, A. (2006). *Atasözleri ve halk deyimleri ışığında türk insanı*. Ankara: Phoenix.
- Güzel, A. ve Torun, A. (2003). *Türk halk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İlaydın, H. (1974). Anadolu'da klasik türk şiirinin başlangıcı. *Türk dili dergisi* (275, 765-774).
- İlaydın, H. (1978). *Dehhânî'nin Şiirleri*. Ömer Asım Aksoy Armağanı, Yazı Kurulu: Mustafa Canpolat, Semih Tezcan, Mustafa Şerif Onaran, TDK Yayınları.
- Kartal, A. (2008). Anadolu Selçuklu Devleti Döneminde Dil ve Edebiyat. *Divan edebiyatı araştırmaları dergisi 1* (95-168). İstanbul.
- Kartal, A. (2012). Yunus Emre'nin Anadolu'sunda Kültürel ve Entelektüel Hayat. A. Y. Ocak (Ed.), *Yunus Emre* (43-96). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

- Kartal, A. (2014). *Kadı Burhâneddîn, Ahmed*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detayvedetay=645>
8. Erişim Tarihi: 14.07.2019.
- Kortantamer, T. (1973). *Leben und Weltbild des altosmanischen Dichters Ahmedî unter besonderer Berücksichtigung seines Diwans*. Freiburg im Breisgau.
- Köprülü, M. F. (1926). Selçukîler Devrinde Anadolu Şairleri Hâce Dehhânî. *Hayat mecmuası* (1, 4-5).
- Köprülü, M. F. (1928). Selçukîler Devri Edebiyatı Hakkında Bazı Notlar. *Hayat mecmuası*. (103, 4).
- Köprülü, M. F. (1978). Ahmedî. İslâm ansiklopedisi, İslâm âlemi tarih, coğrafya, etnografya ve biyografya lügati. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Köprülü, M. F. (1986). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Kut, G. (1988). *Yazmalar arasında II, Osmanlı araştırmaları VII-VIII*. İstanbul.
- Kut, G. (1989). Ahmedî. *Türkiye diyanet vakfı islâm ansiklopedisi: Ahlâk-Amarı, michele*. (2, 165-167). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kut, G. (2004). *Türk dünyası edebiyat tarihi*, C.IV. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Mansuroğlu, M. (1947). *Anadolu türkçesi (XIII. asır) Dehhânî ve manzumeleri*. İstanbul: Burhaneddin Erenler Matbaası.
- Oy, A. (1991). Atasözü. *Türkiye diyanet vakfı islâm ansiklopedisi: Âşık Ömer-Bâlâ külliyesi* (4, 44-46). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Öge, S. (2001). 15. yüzyıl şairlerinden Mesihî, Cem Sultan, Ahmed Paşa, Necatî Beg, Üsküblü İshak Çelebi ve Şeyhî'nin divanlarında atasözleri ve deyimler. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Önler, Z. (1999). Kutadgu Bilig'de Yer Alan Deyimler. *Türk dilleri araştırmaları dergisi*, 9, 19-29.
- Özcan, İ. (2001). *Konularına göre atasözleri*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Pala, İ. (2008). *İki dirhem bir çekirdek*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2008). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü-I atasözleri*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Parlatır, İ. (2008). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü-II deyimler*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Subaşı Uzun, L. (1991). Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri. *Dilbilim araştırmaları dergisi*, 29-39, Hitit Yayınevi, Ankara.
- Şarlı, Mahmut (2001). Medine-i Münevvere'deki Arif Hikmet Bey Kütüphanesinde Bulunan Edebiyatla İlgili Türkçe Yazma Eserler. *İlmî araştırmalar* (11, 99-112).

- Türk, V., Arslan Erol, H., Gülsevin, G., Durgut, H. ve Ceritoğlu M. (t.y.). *XIV-XV. Yüzyıllar türk dili*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2346 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1343.
- Türk Dil Kurumu, *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 20.12.2019.
- Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi devirler/ isimler/eserler/terimler 1. (1977). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Üçer, M. (1998). Kadı Burhaneddin Ahmed üzerine bir bibliyografya denemesi. *Bilge dergisi* (18, 34-39).
- Üçer, M. (1989, 4-7 Eylül). Kadı Burhaneddin Divanı'ndaki atasözü ve deyimler üzerine. Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi içinde.
- Ülkütaşır, M. Ş. (1969). Kadı Burhaneddin Ahmed ve Türkçe Divanı. *Türk kültürü dergisi* (Yıl: VII), 76, 288-294. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü. http://isamveri.org/pdfdrq/D00206/1969_76/1969_76_ULKUTASIRMS.pdf. Erişim tarihi: 13.07.2019
- Yavuz, K. (1991). *Şeyhoğlu, Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Yavuz, K. (2009). XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış ve Bazı Dikkatler, *Adıyaman üniversitesi ulusal eski türk edebiyatı sempozyumu*, Adıyaman, 15-18 Mayıs 2009.
- Yavuz, K. (2011). *Âşık Ömer ve şiiri üzerine bazı dikkatler*. "Orhon Yazıtları'nın Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl" Konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı (2). Editör: Ülkü Çelik Şavk. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 919- 939.
- Yavuz, K., Canpolat, M. ve Şanlı, İ. (t.y.). *XIV.-XV. Yüzyıllar türk edebiyatı*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2434, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1414.
- Yıldırım, M. (2008). *Deyim yerindeyse*. İstanbul: Fide Yayınları.

6. EKLER

6.1. Etik Kurul Onay Belgesi

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	23636422626
ADI VE SOYADI	YAĞMUR KARTAL
ÖĞRENCİ NO	201711007
TEL. NO.	5433435147
E-MAIL ADRESLERİ	yağmurrkartal00@gmail.com
ANA BİLİM DALI	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	20..... / 20..... - GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEMEDİM / YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEP İZİNİ İZİNİ BİLGİLERİ	
TEZİN KONUSU	14.YÜZYIL ANADOLU SAHASI ŞAIRLERİNDEN KADI BURHANEDDİN, AHMEDI VE HOCA DEHHANİ'DE ATASÖZLERİ VE DEYİMLER
TEZİN AMACI	Bu araştırmacının amacı 14.yüzyılda divan sahibi olan şairlerin divanlarını inceleyerek atasözleri ve deyimler ne ölçüde yer verildiğini görmektir.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Atasözleri ve deyimler , Türk dili ve kültürü hakkında ipuçları veren kısa fakat anlamlı sözcük gruplarıdır. Gerek dil bilgisi gerekse edebiyat açısından çok önemli olan bu ürünler, Türk dilinin de önemli birer parçasıdır.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Bulunmamaktadır.
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI-ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	Bulunmamaktadır.
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Bulunmamaktadır.

348-50AE

UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	Bulunmamaktadır			
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	Bulunmamaktadır.			
	1) (.....) Sayfa Ölçeği.	2) (.....) Sayfa Anketi.	3) (.....) Sayfa Formları.	
	4) (.....) Sayfa			
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: YAĞMUR KARTAL	13.02.2020			
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALESHİLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU				
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.				
2. Anılan konu Klasik Türk Edebiyatı faaliyet alanı içerisine girmektedir.				
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	A.B.D. BAŞKANININ ONAYI	
Adı - Soyadı: Belde AKA.....	Adı - Soyadı:	Adı-Soyadı: Murat KOÇ	Adı - Soyadı: Sevin ARSLAN	
Unvanı : Dr.Öğr.Üyesi	Unvanı:	Unvanı: Doç Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	
İmzası	İmzası:	İmzası:	İmzası:	
13 / 02 / 2020	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER				
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası	İmzası:	İmzası:	İmzası:	İmzası:
... / 20.....	20.....	... / ... / 20.....	17.02/2020	... / ... / 20.....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
ÖY BİRLİĞİ İLE	☐	Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, /		

AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA YAZININ PUNTOSU İSE 12 (ON İKİ) PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILARAK ÇIKTI ALINACAKTIR.

7. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Yağmur KARTAL
Doğum Tarihi ve Yeri : 09.06.1993 Mardin/Kızıltepe
E-posta : yagmurrkartal00@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2017-2020 Yüksek Lisans, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

2013-2017 Lisans, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

